

Ἀπόστολος Λ. Πιερρῆς

Περὶ Γενεᾶς

Ἄνοιξις 1985

Ἡ κυριωτέρα παράδοσις ἰσοψηφεῖ τρεῖς γενεὰς πρὸς ἑκατὸν ἔτη. Μάρτυς ὁ Ἡρόδοτος II, 142, 2: «γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεά ἐστι». Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐξίσωσις ὑπὸ Κλήμεντος Ἀλεξανδρινοῦ, *Στρωματεῖς*, I, 136, 4 (= p. 145 Sylburg = p. 85 Stählin). –

Ἄλλ' ἔχει διαφωνηθῆ, εἶπερ καὶ τι, τὸ θέμα τῆς διαρκείας μιᾶς γενεᾶς εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Οὕτω πλειστάκις ἀνάγεται ἡ περίοδος εἰς 30 ἔτη Ἡρακλείτου αὐτοῦ ἐξάρχοντος (Πλούταρχος, *Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων*, 10, 415E; Censorinus, *de die Natali*, 17, 2; Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ Μηνῶν*, III, 14; Φίλωνος, *Quaestiones in Genesin*, II, 5 (Bibl. Loeb, Philon, Supplem. I, p. 77)). Συμφηφίζουν τὰ ὁμηρικὰ σχόλια (A, B, T, D, Gen. συμφωνοῦντα) εἰς *Ἰλιάδα* A, 250· τὰ *Σχόλια B* εἰς Δ, 60, τὰ *Σχόλια* εἰς *Ὀδύσειαν* Γ, 245· ὁ Πορφύριος εἰς *Ὀμηρικῶν Ζητημάτων A* §12. –

29 ἔτη κατὰ τὸ *Etymologicum Gudianum* s.v. γενεά. –

Ἄλλ' εὐρύτερον διαφαίνεται τὸ φάσμα ἀποκλίσεων. Οὕτω ὁ *Ἡσύχιος* s.v. γενεά γράφει: «τὴν δὲ γενεὰν ὑφίστανται ἐτῶν οἱ μὲν κ', οἱ δὲ κε', οἱ δὲ λ'». Εἰς 25 ἔτη ὥριζε τὸ διάστημα ὁ Ἡρόδικος, ἀβέβαιον ἔαν ὁ Συλημβριανὸς περιβόητος ἰατρὸς ἢ ὁ Κρατήτειος γραμματικὸς. Ὁ Στωϊκὸς Ζήνων ἴσως ἠκολούθησε καὶ ἐδῶ τὸν μέγαν προκλασσικὸν σκοτεινὸν στοχαστήν.

Censorinus, *op. cit.*, 17, 2: “Zenon *triginta*”. Ἀλλὰ πρόκειται μᾶλλον περὶ διαφθορᾶς τοῦ χωρίου. Διότι ὁ Censorinus ἔχει ἀναφέρει ἀμέσως προηγουμένως τὴν δόξαν τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τριακονταετίας, λογιζομένου τοιουτοτρόπως “quia orbis aetatis in eo sit spatium. orbem autem vocat aetatis, dum natura humana a sementi ad sementim revertitur”. Καὶ συνεχίζει: “Hoc quidem γενεᾶς tempus *alii aliter* definierunt. Herodicus annos quisque et viginti scribit dici γενεάν, Zenon +triginta+”. Ὡστε ἀπιθανώτατον νὰ ἐπαναλαμβάνεται προμνημονευθεῖσα περίοδος. Ὡστε καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ἡσύχιον ἀποκαθιστοῦμε “viginti”, καὶ εἴκοσι θεωροῦμε ἔτη γενεᾶς διὰ τὸν Ζήνωνα. –

Ὁ Ἀρτεμίδωρος, *Ὀνειροκριτικόν*, 70 (p. 251 Reiff) ἀναγράφει ὡς ἐκδοχὰς τὰ 7 ἔτη (ιατρικῆς προελεύσεως) καὶ τὰ 30 (παραθέτων Ὀμηρικὴν ἐρμηνείαν, εἰς A, 250) (ἢ Σούδα s.v. γενεὰ τὸν ἀντιγράφει μερικῶς σχεδὸν αὐτολεξεῖ). Ὁ ἴδιος ἀποδέχεται τὰ 100 ἔτη ὡς «τέλειον τῆς ζωῆς χρόνον». Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ *μεγίστου* ἀνθρωπίου βίου, ὁ Ἐπιγένης ὄριζε 112 ἔτη, ὁ Βερῶσος 116, ἄλλοι 120, τινὲς ὑπερέβαινον καὶ αὐτό (Censorinus, *op. Cit.* 17, 4), τοῦ θέματος πλέον συνδεομένου πρὸς τὸ σημαντικώτατον τοῦ Ἑτρουσκικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ *saeculum*. –

Ἄλλ’ ἀφιέντες κατὰ μέρος προσωρινῶς τὸν ὅρισμόν τοῦ *τελείου* ἢ *μεγίστου* διαστήματος βίου, ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀμεσώτερον πρὸς τὴν *γένεσιν* συναπτομένην *γενεάν*, κοινοτέρας εἰς ὕστερον οὔσης ταύτης τῆς ἐννοίας, καὶ ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἐμπειρικὴ τις ὑπόθεσις εὐχερῶς διακαθαίρει τὰ περὶ τὴν ἔννοιαν νέφη. Ἀφοῦ γεννωμένων σήμερον τὸ πρῶτον ἀνθρώπων συνανηκόντων εἰς μίαν γενεάν καταδήλως, ἡ ἐπομένη γενεὰ προφανῶς θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ τέκνα των, καὶ τὸ πρόχειρον καὶ δημῶδες μέτρον τοῦ διαστήματος μιᾶς γενεᾶς θὰ παρέχεται ἀπὸ τὸν στατιστικὸν μέσον ὄρον ἡλικίας καθ’ ἣν ἕκαστος τῶν πρωτογεννηθέντων ἐτεκνοποίησε. Ὡστε ἡ γενεὰ εἶναι ἐμπειρικῶς μὲν ἡ *συνήθης ἡλικία* τεκνοποιΐας εἰς μίαν κοινωνίαν, ιδεωδῶς δὲ καὶ ἀρχετυπικῶς ἡ *τελεία ἡλικία* πρὸς τεκνογονίαν – τῶν δύο μέτρων ἀγαστῶς συμπιπτόντων εἰς περίπτωσιν

εὐσταθοῦς καὶ φυσικῆς ἀνθρωπίνης συμβιώσεως, ἀσθενείας δὲ καὶ νόσου βιολογικῆς παρεισφρουούσης ὅταν τὸ πρῶτον συστηματικῶς ἀθετεῖ τὸ δεύτερον. Βεβαίως εἰς μίαν ὑγίειᾶ κοινωνίαν, ἐπίσης, ἀνδρογενοῦς, εἰ μὴ καὶ ἀνδροστρεφοῦς, οὔσης τῆς ὑπὲρ περίθαλψιν, συντήρησιν καὶ διαιώνισιν ἀγαθοποιοῦ δραστηριότητός της, ἀνδρόκεντρος εἶναι καὶ ὁ λογισμὸς τῆς γενεᾶς.

Σύμφωνα τὰ τῶν πηγῶν. Τὰ Σχόλια εἰς Ὀδύσειαν, γ, 245, ἀρνούμενα ἐκ Πορφυρίου, κηρύσσουν: «οἱ γὰρ παλαιοὶ τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἕως ἐτῶν τριάκοντα. γενεὰ δὲ λέγεται ἢ τοῦ τίκτειν καὶ γεννᾶν τελείωσις ἣτις τὴν τριακονταετῆς περίοδον ἔχει». Καὶ οὕτως αὐτὸς ὁ Πορφύριος, Ὀμηρικὰ Ζητήματα (V), 12 (p. 68 Sodano): «εἰ δὲ γενεὰ λέγεται ἢ τοῦ τίκτειν καὶ γεννᾶν τελείωσις, ἣτις τὴν τριακονταετῆ περίοδον ἔχει...». Οὐδ' ἄλλως ὁ Εὐστάθιος, Σχόλια εἰς Ἰλιάδα A, 250: «...ἕτεροι δὲ οὕτω φασὶν ὅτι γενεὰ κατὰ τοὺς παλαιοὺς οἱ τριάκοντα χρόνοι μεθ' οὓς τελειοῦται ἄνθρωπος», ὁ ἀνὴρ δηλονότι. Εἰς τὸ αὐτό, ἐξετασθησόμενον, ὁμηρικὸν χωρίον τὰ Σχόλια A καὶ B καὶ Gen. δηλοῦν: «ἢ γὰρ γενεὰ λ' ἔτη ἔχει τελεία γὰρ αὕτη πρὸς γένεσιν ἡλικία». Ταυτὰ ταῦτα καὶ τὰ Σχόλια T, συνεπικαλούμενα ὀρθώτατα τὴν βαρύνουσαν γνώμην τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 696) βοῶντος:

695. Ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεδὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι,
μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων
μήτ' ἐπιθείς μάλα πολλά· γάμος δὲ τοι ὦριος οὔτος·
ἢ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβῶοι, πέμπτω δὲ γαμοῖτο.

Συνεπικυροῖ καὶ Σόλων, Fr. 19 (Diehl) παρατιθέμενος ὑπὸ τε Φίλωνος (Περὶ τῆς κατὰ Μωνσέα Κοσμοποιΐας, 104 (p. 25 Mangey)) καὶ τοῦ Κλήμεντος (Στρωματεῖς, VI, 144, 3 sqq. = p. 505 Stählin), καὶ ἄλλων τινῶν (Ἀποστόλιος, Συναγωγή Παροιμιῶν XIV, 94; Ἀνατόλιος, Περὶ Δεκάδος, ed. Heiberg ἐν Ann. Internat. d' Histoire, Congrès Paris, 1900, 5e sect. Hist. des Sciences, 5 (1901), 37):

7. τῆ δὲ τετάρτηι πᾶς τις ἐν ἑβδομάδι μεγ' ἄριστος
ἰσχύν, ἦν τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

9. πέμπτη (sc. εβδομάδι) δ' ὄριον ἄνδρα γάμον μεμνημένον εἶναι
καὶ παίδων ζητεῖν εἰσοπίσω γενεήν.

Κατὰ τὴν 5^η εβδομάδα, ἀπὸ 28 δηλαδή μέχρι 35 ἐτῶν, ὄριμος διὰ γάμον καὶ τεκνογονίαν ὁ ἀνὴρ, τῆς ἀνδρικήσ ἰσχύος τετελεσμένης.

Ἀπτόμεθα ἐδῶ τῆς Ἰερᾶς Ἑβδομάδος, μεγίστου κανόνος κρισίμων περιόδων εἰς βίον καὶ νόσον. “Hic denique est numerus qui hominem concipi, formari, edi, vivere, ali ac per omnes actatum gradus tradi senectae atque omnino constare facit” ἐν ἐκθάμβῳ σεβαστεία ἀναφωνεῖ ὁ Macrobius, *Commentariorum in Somnium Scipionis* I, 6, 62, παραθέτων λεπτομερεῖς τὰς ἀποδείξεις. Καὶ ἡ ἀρχαῖα ἰατρικὴ συνηγορεῖ διὰ τοῦ πατρὸς τῆς. «Ὁ δὲ αἰὼν ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου ἑπταήμερος», Ἰπποκράτους *Περὶ Σαρκῶν* p. 441 Kühn = 253 Foësius *sub fin.*, ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἀναγκαιοῦν ἑπταήμερον τῆς τελείας δυνάμει διαρθρώσεως τοῦ ἐμβρύου ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ εἰς τὸν ἐξ ἰσομήρου καθολικῆς ἀσιτίας καὶ ἀποσίας ἐπόμενον θάνατον. Ἀλλὰ γενικώτερον, τὸ ἔσχατον φυσικὸν μέτρον χρονικῆς διαρκείας εἰς ἐξελίξεις τῶν ἀνθρωπίνων παρέχεται ὑπὸ τοῦ εβδομαδικοῦ ἀριθμοῦ, ὅπως πλατύτατα τεκμαίρεται ἔκ τε τοῦ αὐτοῦ ἔργου καὶ ἐξ ὅλου τοῦ corpus.

Ἀλλὰ περὶ τῶν ἡλικιῶν εἰδικώτερον, ἐλλείπει μὲν ἄμεσος μαρτυρία ἐκ τῆς παραλελειμμένης καταστάσεώς του, ἀναπληροῦμεν ὅμως τὸ κενὸν ἐξ ἐμμέσων πηγῶν. Οὕτω ὁ Φίλων, *loc. cit.*, ἀμέσως μετὰ τὰ Σολώνεια, προσάγει ἐκ τοῦ ἀρχιάτρου τὰ ἀκόλουθα. Τὰ παραλαμβάνει αὐτούσια ὁ Ἀποστόλιος, *Συναγωγὴ Παροιμιῶν*, XIV, 94; ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς, *Opera Omnia* τ. II p. 314 (ed. Parisina). - Ὁ Πολυδεύκης, *Ὀνομαστικόν*, II, 4 ἐπισημαίνει ἑπτὰ ἡλικίας καθ' Ἰπποκράτην, ἀναφέρει τὴν διαδοχὴν παιδίον, παῖς, μειράκιον, νεανίσκος, ἀνὴρ, πρεσβύτης, γέρον*, καὶ μνημονεύει τὰς ἀντιστοιχίας ἐτῶν ζωῆς ἀλλὰ μὲ ἀντιγραφικὸν λάθος μετὰ τὴν πέμπτην

* Τὸ παραδεδομένον κείμενον ἔχει τὴν σειρὰν «γέρον, πρεσβύτης» ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προφανῆς ἀντιστροφή τῆς ἀληθοῦς τάξεως.

εβδομάδα συνιστάμενον ακριβῶς εἰς τὴν ἀγνόησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Φίλωνος
 ρητῶς ἐπισεσημειωμένου, τῆς μὴ συνεχείας δηλαδὴ τῶν εβδομάδων καθ' ὅλην
 τὴν σειρᾶν. Οὕτω ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἕως ἑπταετοῦς,
 φθάνομεν εἰς: «πέμπτη, ἀπὸ εἰκοστοῦ ὀγδόου ἕως τριακοστοῦ πέμπτου. ἕκτη
 ἀπὸ τριακοστοῦ πέμπτου ἕως τετρακοστοῦ δευτέρου. ἕβδομη ἀπὸ
 τετρακοστοῦ δευτέρου ἕως τῶν τετταράκοντα ἑννέα», συγχεομένων τῶν
 ἀριθμῶν ἡλικιῶν καὶ εβδομάδων, καὶ καταλήγοντες ὥστε οἱ ἀπὸ 42-49 ἐτῶν νὰ
 θεωροῦνται γέροντες. Προδήλως λοιπὸν διορθωτέον κατὰ τὰ Φίλωνος: 5^η
 ἡλικία, ἀνδρός, περιλαμβάνουσα 5^{ην}, 6^{ην} καὶ 7^{ην} εβδομάδα· 6^η ἡλικία,
 πρεσβύτου, 8^η εβδομάς· 7^η ἡλικία γέρον τὰ ἐπέκεινα. – Τὰ τοῦ Censorinus θὰ
 πρέπει νὰ περιπίπτουν εἰς ἀνόμοιον σφάλμα διαχωρισμοῦ νῦν δηλοῦντα (*de
 die Natali*, 14, 4-5): “Hippocrates medicus in septem gradus aetates distribuit.
 Finem primae putavit esse septimum annum, secundae quartum decimum, tertiae
 duodeticensimum, quartae tricensimum quintum, quintae duo et
 quadragensimum, sextae quinquagensimum sextum, septimae novissimum
 annum vitae humanae”. Καὶ ναὶ μὲν δεδομένης τῆς καταφανῶς ὀρθῆς
 ἱπποκρατικῆς σειρᾶς ὀνομασιῶν τῶν ἡλικιῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ νοήσωμεν,
 κατὰ ἀρχαίαν ἀντίληψιν καὶ αἴσθησιν, νεανίσκον 29-35 ἐτῶν, καὶ ἀκόμη (ἂν καὶ
 δυσχερέστερον μὲν ἀλλὰ πάντως οὐκ ἀήθως τελέως) μειράκιον ἕως 28 ἐτῶν,
 εἶναι πάντως ἀπάδον πρεσβύτης 43-ετῆς. Ἡ παραδιαίρεσις ἴσως ὀφείλεται καὶ
 εἰς ἀπροσεξίαν τοῦ Censorinus ἀντὶ ἀπλοῦ ἀντιγραφικοῦ λάθους διότι εὐθὺς
 μετὰ ἀναγιγνώσκομεν: “Solon autem decem partes fecit, et Hippocratis gradum
 tertium et sextum et septimum singulos bifariam divisit, ut unaquaeque aetas annos
 haberet septenos”. - Ὁ Macrobius (*Commentarium in Somnium Scipionis* I, 6, 70-6)
 παρέχει λεπτομερῆ καὶ εὐτυχεστάτην συναλοιφήν τῶν Σολωνείων μετὰ τῶν
 Ἱπποκρατείων διὰ τινος ὑστέρας φιλοσοφικῆς πηγῆς, ἐξικνούμενος μέχρι
 τετελεσμένης τῆς δεκάτης εβδομάδος, ἥτις “a physicis creditur meta vivendi”,
 ὡς καὶ κατὰ Σόλωνα. Διὰ τὸν χῶρον τοῦ ἐν προκειμένῳ ἐνδιαφέροντός μας
 σημειοῖ (§72): “post ter septenos annos genas flore vestit iuventa, idemque annus

finem in longum crescendi facit; et quarta annorum hebdomas impleta in latum quoque crescere ultra iam prohibet, quinta omne vivium, quanta inesse uni cuique possunt, complet augmentum, nulloque modo iam potest quisquam se fortior fieri. inter pugiles denique haec consuetudo servatur, ut quos iam coronavere victoriae nihil de se amplius in incremento vivium sperent, qui vero expertes huius gloriae usque illo manserunt, a professione discedant". Μετὴν πλήρωσιν τῆς 4^{ης} ἐβδομάδος πᾶσα σωματικὴ ἀνάπτυξις εἰς ὕψος καὶ εἰς ὑγιειᾶ ὄγκον καὶ στιβαρὸν μέγεθος ἔχει τελειωθῆ (κατὰ τὰ ἐκ Φίλωνος Ἴπποκράτεια), κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην ἄγονται εἰς τὸ κράτιστον τῆς ἐνεργείας τῶν αἰ σωματικῶν δυνάμεις καὶ ἡ ἰσχὺς ἐκείνη, ἣτις κατὰ Σόλωνα καταδεικνύει «μέγ' ἄριστον» τὸν τῆς προηγουμένης ἐβδομάδος, σηματοδοτούμενον δι' ἐνεργηθησομένην ἀνδρικήν ἀρετὴν. Ἡ ἀκμὴ τῆς ἰσχύος συντελεῖται σὺν τῇ τετάρτῃ, ἡ κραταίωσις ἐνεργοῦ δυνάμεως κατὰ τὴν πέμπτην, ὁπότε, τετελεσμένης τῆς ἀνδρότητας, τεκνοποιητέον εὐτυχῶς καὶ ἐνθέως. –

Ἡ πηγὴ τοῦ Macrobius διὰ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται νὰ εἶναι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἡ *Ἀριθμητικὴ* τοῦ Νικομάχου τοῦ Γερασηνοῦ, σπουδαίου μαθηματικοῦ καὶ ἀριθμολόγου καταξιωθέντος νεοπλατωνικῶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰαμβλίου διὰ τε τοῦ *Περὶ τῆς Νικομάχου Ἀριθμητικῆς Εἰσαγωγῆς* ἔργου του (τετάρτου εἰς τὴν σειρὰν τῆς Φιλοσοφικῆς ἐν Μαθήμασιν πυθαγοροπνεούσης προπαιδείας του) καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ εὐλογίου τοῦ ἀνδρός (pp. 4-5 ed. Pistelli), καὶ διὰ τῶν ἐκτενῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ μείζονος Νικομαχείου ἔργου τῶν σωζομένων ἐν τοῖς *Θεολογουμένοις τῆς Ἀριθμητικῆς*. Παρέχονται ἐδῶ πληρέστερον κατὰ τόπους τὰ Μακροβιανὰ, ὡς καὶ περὶ τῶν νῦν ἐνδιαφερόντων (p. 658 sqq. ed de Falco): «ἐπτὰ δὲ ἔτεσιν ἀποβάλλει τοὺς φυσικοὺς ὀδόντας καὶ ἀναφύει τοὺς πρὸς τὴν σκληρὰν τροφήν ἐπιτηδεῖους, διὰ δὲ ἐπτὰ ἡβάσκει καὶ ὥσπερ διηρθρωμένως ἔτυχε τοῦ παντὸς προφορικοῦ λόγου ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν ἐτῶν ἐβδομάδι (δηλονότι τῇ πρώτῃ, ἐνῶ ἀπὸ τῆς τρίτης πεπληρωμένης ἐβδομάδος μηνῶν “διαρθροῦν ἄρχεται τὸ φθέγμα καὶ λαλεῖν τὰς πρώτας ὀρμὰς ἐπιβάλλεται”), τοσούτων φύσει ὑπαρχόντων καὶ τῶν

εἰς τὸ τοιοῦτον ἐπιτηδείων ἀπλῶν φθεγμάτων (sc. τὰ ἑπτὰ φωνηέντων), οὕτως ἄρχεται ταῖς τοῦ ἐνδιαθέτου ἐπιβάλλειν διαρθρώσεσιν, καθὸ λογικὸν ἤδη ὑπάρχει ζῶον, ἑπτὰ κατὰ πολλοὺς τῶν φιλοσόφων ὑπαρχουσῶν τῶν τὸ λογικὸν συνασκουσῶν αἰσθήσεων καὶ τότε μάλιστα συμπληρουμένων (πάντα ταῦτα κατὰ τὸ 14ον ἔτος): πρὸς γὰρ ταῖς τεθρυλλημέναις πέντε ἔτι καὶ τὴν φωνητικὴν καὶ σπερματικὴν καταριθμοῦσιν ἔνιοι· αὕτη δὲ τότε συμπληροῦται αὐτοῖς ὅτε τὸ σπερματικὸν φυσικῶς ἅπασιν κινεῖται, ἄρρεσι μὲν διὰ γονῆς, θηλείαις δὲ δι' ἐμμήνου καθάρσεως. διόπερ ζωογονητικῆς ἐπιτηδειότητος τότε μόνον κατάρχονται, καὶ Βαβυλωνίοις οὐδὲ θρησκεύονται οὐδὲ τῆς αὐτῶν ἱερατικῆς σοφίας μετέχουσιν, ἀλλ' ἀποκλείονται τῶν ἐνταῦθα μνημάτων ἐντὸς τούτου τοῦ χρόνου. ἐπεὶ δὲ καὶ τίκτειν τῷ ἕξῃς ἔνεστι χρόνῳ καὶ ἀνθ' αὐτῶν ἀμείβειν εἰς τὴν κοσμικὴν συμπλήρωσιν ἄνθρωπον, εἰκότως γενεὰν τὴν συμμετρότητα οἱ ποιηταὶ τὴν τριακονταετῆ τίθενται, ἐν ἧ τέκνον ἐστὶν ἰδεῖν· καὶ κατὰ τὴν ἐν τριάδι τελείωσιν διὰ τριῶν ἢ διαδοχῆ συγκλείεται διὰ πατρός, υἱοῦ, ἐγγονοῦ. τῇ δὲ τρίτῃ ἐβδομάδι συλλήβδην καὶ τὴν ἐπὶ μῆκος αὔξησιν ἀπολαμβάνει, τῇ δὲ τετάρτῃ τὴν ἐπὶ πλάτος τελειοῦται, καὶ οὐδεμία ἄλλη αὐτοῖς ὑπολείπεται σώματος ἐπίδοσις· τέλειος γὰρ ὁ κη'. τῇ δὲ ε' κατὰ τὸν ἀρμονικὸν ἀποδειχθέντα τὸν λε' καὶ ἡ κατὰ ἰσχὺν πᾶσα ἐπίδοσις ἀποστραγγίζεται καὶ οὐκέτι οἷόν τε ἑαυτοῦ ἰσχυρότερον μετὰ ταῦτα τὰ ἔτη γενέσθαι. Διὰ τοῦτο οἱ ἀθληταὶ τοσοῦτων γενόμενοι οἱ μὲν ἤδη νενικηκότες πλέον τι πράξαι οὐ προσδοκῶσιν, οἱ δὲ μήπω καταλύουσι... τὸ δὲ κεφάλαιον, ὅταν ὁ τῆς δεκάδος λόγος τῷ τῆς ἐβδομάδος κερασθῇ καὶ δεκάκις ἑπτὰ γένηται, τότε πάντων ἔργων ἀφετέον τῷ ἀνθρώπῳ, καθοσιωτέον δὲ τῇ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας ἀπολαύσει». Εὐκρινέστατα τὰ πάντα. Διὰ τὴν τελειωτικὴν τριάδα πατρός – υἱοῦ – ἐγγονοῦ τὰ πρόσφορα λεχθήσονται κάτωθι ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἡρακλειτείων προσδιορισμῶν.

Καὶ ἰδοὺ τὸ τοῦ Φίλωνος χωρίον περὶ τῶν σχετικῶν Ἱπποκρατικῶν, ἐξ οὗ ἐξέβημεν: «ὁ δ' ἰατρὸς Ἱπποκράτης ἡλικίας ἑπτὰ εἶναι φησί, παιδίου, παιδός, μειρακίου, νεανίσκου, ἀνδρός, πρεσβύτου, γέροντος,

ταῦτας δὲ μετρεῖσθαι μὲν ἑβδομάσιν, οὐ μὴν ταῖς κατὰ τὸ ἐξῆς. λέγει δ' οὕτως: ἐν ἀνθρώπου φύσει ἑπτὰ εἰσιν ὥραι, ἅς ἡλικίας καλέουσι, παιδίον, παῖς, μειράκιον, νεανίσκος, ἀνὴρ, πρεσβύτης, γέρον· καὶ παιδίον μὲν ἔστιν ἄχρις ἑπτὰ ἐτέων ὀδόντων ἐκβολῆς· παῖς δ' ἄχρι γονῆς ἐκφύσιος ἐς τὰ δις ἑπτὰ· μειράκιον δ' ἄχρι γενείου λαχνώσιος, εἰς τὰ τρις ἑπτὰ· νεανίσκος δ' ἄχρις ἀυξήσιος ὅλου τοῦ σώματος, ἐς τὰ τετράκις ἑπτὰ. ἀνὴρ δ' ἄχρις ἑνὸς δέοντος ἐτέων πενήκοντα, ἐς τὰ ἑπτὰκις ἑπτὰ. πρεσβύτης δ' ἄχρι πενήκοντα ἕξ, ἐς τὰ ἑπτὰκις ὀκτώ· τὸ δ' ἐντεῦθεν γέρον». Ἐξ ἀνδρώσεως λοιπόν, καὶ ἐκ τῆς πληρεστάτης καὶ τελειωθείσης σωματικῆς ἀναπτύξεως ἢ τεκνογονία ὥριμος ἐπιτελεσθήσεται ἀναγκαίως, ἤτοι ἀπὸ 29 ἐτῶν. Καὶ ἰδοὺ παρέργωγος ἀλλὰ βεβαίως ἐξηγούμενον καὶ τὸ μονῆρες τῆς 29-ετοῦς γενεᾶς κατὰ τὸ ἐπισημανθὲν χωρίον τοῦ Ἑτυμολογικοῦ *Gudianum*.

Δὲν ἀντιφάσκει βεβαίως πρὸς τὰ Ἱπποκράτεια καὶ τὰ λοιπὰ περὶ ἀνδρώσεως ἢ συχνὴ ἀγωνιστικὴ πρακτικὴ τῆς διαίρεσεως τῶν ἀθλητῶν εἰς παῖδας, ἀγενεῖους καὶ ἄνδρας, τῶν ἀπὸ 21 ἐτῶν ἀνδρῶν δηλονότι θεωρουμένων, ἀπὸ γενείου λαχνώσεως. Συνάδει καὶ ὁ Ξενοφῶν, *Συμπόσιον*, IV, 17 γράφων: «ἀλλ' οὐδὲ μέντοι ταύτη γε ἀτιμαστέον τὸ κάλλος ὡς ταχὺ παρακμάζον, ἐπεὶ ὥσπερ γε παῖς γίγνεται καλός, οὕτω καὶ μειράκιον καὶ ἀνὴρ καὶ πρεσβύτης». Ἄλλ' ἄνδρες μὲν ρητέοι καὶ νομιστέοι, γενικῇ τινὰ ἐννοίᾳ οἱ ἀπὸ 21^{ου} ἔτους, τὴν τε ἐφηβείαν παντελῶς διεξελάσαντες καὶ ὑπερβάντες, καὶ τὴν εἰς ὕψος ἐπίδοσιν περατώσαντες, ὡς θὰ εἶδωμεν, μετὰ καὶ τῆς ἀνδρώδους τριχοφυΐας, νεανίσκοι μόνον τοῦτο ὄντες ὅμως, ἀφοῦ ὑποδιαίρειται ἡ ἀνδρότης εἰς καιρίας ἡλικίας, ὧν κυρία ἡ 28ετής, τῆς σωματικῆς τελειωθείσης τότε καὶ τῆς ἀνδρικῆς πρωτίστως ἀκμῆς ἐναρχομένης καὶ προσδωκομένης τὴν εἰς τὴν 35ετιάν ὀλοκλήρωσιν καὶ τελεσφορίαν τῆς μεγίστης ἰσχύος, θαλλούσης δὲ κατὰ τὴν ἑπταετιάν ἐν στυλοῦσιν ῥώμῃ.

Μετὰ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ἰατρούς, οἱ Φιλόσοφοι. Ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ θείου Πλάτωνος, *Πολιτεία*, E, 460E: «ἔφαμεν γὰρ δὴ ἐξ ἀκμαζόντων δεῖν τὰ ἔκγονα γίγνεσθαι.- Ἀληθῆ.- Ἄρ' οὖν σοι ξυνδοκεῖ μέτριος χρόνος ἀκμῆς τὰ

εἴκοσι ἔτη γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ τριάκοντα;- Τὰ ποῖα αὐτῶν; ἔφη.- Γυναικὶ μὲν, ἦν δ' ἐγώ, ἀρξαμένη ἀπὸ εἰκοσιέτιδος μέχρι τετραρακονταέτιδος τίκτειν τῇ πόλει ἀνδρὶ δέ, ἐπειδὴν τὴν ὀξυτάτην δρόμο ἀκμὴν παρῆ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πεντεκαιπεντηκονταετοῦς. Ἀμφοτέρων γοῦν, ἔφη, αὕτη ἀκμὴ σώματός τε καὶ φρονήσεως». Ὡστε ἡ γενικὴ εὐσταθῆς καὶ ἀκμάζουσα κατάστασις διὰ τὸν ἄνδρα ἐκτείνεται ἀπὸ 30 ἕως 55 ἔτη, καὶ τὸ κατώτατον ὄριον τεκνογονίας τίθεται ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὰ 30 ἔτη, ὅταν ὁ νεανίσκος ἔχει παρέλθῃ τὴν ὀξυτάτην δρόμον ἀκμὴν, τὴν μεγίστην ἐντασιοποίησιν τοῦ ὀργασμοῦ ἐκείνου ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τετελεσμένην ἀνδρότητα. Βεβαίως τὰ εὐρέα ὅρια ἐδῶ ἀναφέρονται εἰς τεκνογονίαν ἐλευθέρως καὶ ἀριστευούσης μείξεως τῶν ἐν Πολιτεία ἀγάμων φυλάκων. Ὅταν πρόκειται περὶ γάμου, καὶ ἐπομένως δι' ἐξασφάλισιν πρώτης τεκνοποιΐας ἐντὸς τῶν ὀρθῶν ὀρίων, ὁ Πλάτων καθορίζει τὸ διάστημα ἀπὸ 25 ἕως 35 ἐτῶν, *Νόμοι*, ζ', 772d-e: «ὅποτε τις οὖν καὶ ὀπηνίκα τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γεγονότων ἔτη, σκοπῶν καὶ σκοπούμενος ὑπ' ἄλλων, κατὰ νοῦν ἑαυτῶ καὶ πρόποντα εἰς παίδων κοινωνίαν καὶ γένεσιν ἐξηυρηκέναι πιστεύει, γαμείτω μὲν πᾶς ἐντὸς τῶν πέντε καὶ τριάκοντα ἐτῶν, τὸ δὲ πρόπον καὶ τὸ ἀρμόττον ὡς χρὴ ζητεῖν, πρῶτον ἐπακουσάτω κ.τ.λ.». Ζημία δὲ χρηματικὴ ἐνιαυσία καὶ ἀτιμία ὑπὸ τῶν νέων ἐπίκειται τοῖς ἀγάμοις μετὰ τὸ 35^{ον} ἔτος. Ἡ, βελτιόνως, (ἀφοῦ ἀπὸ 25ετίας συνιστᾶται ἡ σοβαρὰ φροντις περὶ γάμου, καὶ πάντως πρόπει νὰ ἔχη παρέλθῃ ἡ νεανικὴ ζέσις καὶ ὁ ἀκμάζων ὀργασμὸς τῆς 4^{ης} ἐβδομάδος, διὰ γάμον καὶ παιδοποιΐαν νηφάλιον καὶ ἔμφρονα (cf. *Νόμοι* ζ' 775B-776B)), ἀπὸ 30 ἕως 35 ἐτῶν. *Νόμοι* Δ, 721B: «Γαμείν δέ, ἐπειδὴν ἐτῶν ἧ τις τριάκοντα, μέχρι ἐτῶν πέντε καὶ τριάκοντα, εἰ δὲ μή, ζημιοῦσθαι χρήμασιν τε καὶ ἀτιμία, χρήμασιν μὲν τόσοις καὶ τόσοις, τῇ καὶ τῇ δὲ ἀτιμία». Καὶ ὀριστικώτατα *ibid.* 785B: «γάμου δὲ ὄρον εἶναι κόρη μὲν ἀπὸ ἑκκαίδεκα ἐτῶν εἰς εἴκοσι, τὸν μακρότατον ἀφωρισμένον, κόρῳ δὲ ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα». –

Καὶ μετὰ Πλάτωνα, ὁ δαιμόνιος Ἀριστοτέλης. Εἰς *Πολιτικά*, Η, 16, 1335a6-35, (cf. *Περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν*, Η, 582a16-33), καθορίζει καὶ αἰτιολογεῖ τοὺς βελτίστους χρόνους γαμήσεως. Δύο βασικαὶ ἰδέαι κατευθύνουν τὸν λογισμὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος. Πρώτη καὶ κυρία ἢ ἀρχὴ ὅτι «ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τὴν τεκνοποιϊαν». Διὰ τοὺς ἐξῆς δὲ λόγους. Κατ' ἀρχὰς «ἐν γὰρ πᾶσι ζῴοις ἀτελῆ τὰ τῶν νέων ἔκγονα καὶ θηλυτόκα μᾶλλον καὶ μικρὰ τὴν μορφὴν, ὥστ' ἀναγκαῖον ταῦτο τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τεκμήριον δέ· ἐν ὅσαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέοις συζευγνύναι καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά εἰσιν». Ἀφ' ἑτέρου, διότι «ἐν τοῖς τόκοις αἱ νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ διαφθείρονται πλείους· διὸ καὶ τὸν χρησμὸν (τὸν περιβόητον δηλαδὴ «Μὴ τέμνε νέαν ἄλοκα» κατὰ τὰ *Σχόλια ad loc.*) γενέσθαι τινες φασὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοῖς Τροϊζηνίοις, ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδὴν». Τρίτον, ἐπειδὴ «καὶ πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τὰς ἐκδόσεις ποιεῖσθαι πρεβυτέραις· ἀκολαστότεραι γὰρ εἶναι δοκοῦσι νέαι χρῆσάμεναι ταῖς συνουσίαις». Τελευταῖον καὶ σπουδαῖον διότι «καὶ τὰ τῶν ἀρρένων δὲ σώματα βλάπτεσθαι δοκεῖ πρὸς τὴν αὔξησιν, ἐὰν ἔτι τοῦ σπέρματος* αὔξανομένου ποιῶνται τὴν συνουσίαν· καὶ γὰρ τούτου τις ὠρισμένος χρόνος, ὃν οὐχ ὑπερβαίνει πληθύνον ἔτι». Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀποφυγῆς νεανικῶν συζεύξεων.

Ἡ ἄλλη κεντρικὴ ἀριστοτέλειος ἰδέα ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἀπαιτοῦσα σύγχρονον διὰ τὸ ζεῦγος λῆξιν τῆς παραγωγικότητός των, τοῦ πέρατος γεννητικότητος ἀρρένων καὶ θηλειῶν τοποθετουμένου ὡς ἐξῆς: «ἐπεὶ γὰρ ὠρισται τέλος τῆς γεννήσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν ἀνδράσι μὲν ὁ τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμὸς ἔσχατος, πενήτηκοντα δὲ γυναιξί, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς

* Ἡ διάφορος γραφὴ σώματος καὶ ἀσθενεστερώς μεμαρτυρημένη τυγχάνει, καὶ παλαιογραφικῶς δυσαιρετωτέρα καὶ ἀπάδουσα πρὸς τε τὸ «καὶ τούτου» ἰδιαιτέραν καὶ ἀξιωματικόν, οὐχὶ δὲ τετριμμένην ἐνδεικνύον τὴν παρατήρησιν, καὶ τὸ πληθύνον ἥκιστα ἀρμόζον πρὸς σωματικὴν αὔξησιν. Ἡ αὔξησις καὶ πληθύνσις τοῦ σπέρματος πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς ἰκανότητα καὶ ρυθμὸν παραγωγῆς του.

συζεύξεως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τοὺς χρόνους καταβαίνειν τούτους». Τὸ ἔσχατον ὄριον γεννητικότητος εἶναι βεβαίως συμμέτρως μεγαλύτερον τῶν Πλατωνικῶν ἐν Πολιτείᾳ (v. supra) ἀνωτέρων ὀρίων βελτίστης γονιμότητος. Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω προσδιορισμούς, τιθεμένης τῆς ἡλικίας γαμήσεως διὰ τὴν γυναῖκα εἰς τὰ 18 ἔτη, μετὰ τινὰ ἔτη ἐκ τῆς ἥβης ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ ἀναφερθέντα μειονεκτήματα νεανικῆς ἀρόσεως, ἐντὸς δὲ καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς 3^{ης} ἑβδομάδος ὠριμαζούσης τῆς σεξουαλικῆς ἐτοιμότητος, πλησιέστατα πρὸς τὸν Ἡσιόδειον διακαθορισμὸν τοῦ 15^{ου} ἔτους ὡς καταλλήλου διὰ τὸ θῆλυ - ἔπεται ἡ ἀρμόζουσα ἀντίστοιχος ἀρρενικὴ ἡλικία περὶ τὰ 37 ἔτη: «διὸ τὰς μὲν ἀρμόττει περὶ τὴν τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναι, τοὺς δ' ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἢ μικρὸν <πρότερον>» τηρουμένης κατὰ προσέγγισιν τῆς διαφορᾶς εἰκοσαετίας διὰ τὴν ταυτόχρονον λῆξιν τῆς γενετησίου ἰκανότητος. Ἡ σχετικὴ, ἐπιφυλακτικὴ, αὐξησης τοῦ ἀνδρικοῦ ὄρου ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὸ μὴ εὐγονικὸν ἐπιχείρημα τῆς ταυτοχρόνου περιόδου καταπαύσεως τῆς γενετησίου δραστηριότητος παρ' ἀνδρὶ καὶ συνεζευγμένην γυναικί, οὐδόλως ἐπομένως ἐπηρρεάζει τὸν μικρότερον θεμελιωθέντα προσδιορισμὸν.

Τὴν ἰδιαιτάτην καὶ ἐκπληκτικὴν συμπόρευσιν ποιητῶν, ἰατρῶν, φιλοσόφων παρακολουθοῦν ἐν γένει καὶ οἱ λόγιοι. Χαρακτηριστικὴ ἡ τοῦ λογιωτάτου Varro λατινικὴ γνώμη, κατὰ Censorinus, *de die Natali*, XIV, 1-2: "Igitur expositis iis quae ante diem natalem sunt, nunc ut climacterici anni noscantur, quid de gradibus aetatis humanae sensum sit dicam. Varro quinque gradus aetatis aequabiliter putat esse divisos, unumquemque scilicet praeter extremum in annos XV. Itaque primo gradu usque ad annum XV *pueros* dictos, quod sint puri, id est inpubes. secundo ad tricensimum annum *adulescentes ab alescendo sic nominatos*. in tertio gradu qui errant usque quinque et quadraginta annos, *iuvenes* appellatos eo quod rempublicam in re military possent iurare. in quarto autem ad usque sexagensimum annum *seniors* vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat. inde usque finem vitae uniuscuiusque quintum gradum factum, in quo qui essent *sense* appellatos, quod ea aetate corpus senio iam

laboraret". Βεβαίως ή μετατροπή τής αναμενομένης 14ετίας εις 15ετίαν συνδέεται πρὸς τήν μοναδιαίαν παραδοχήν τοῦ ρωμαϊκοῦ *Lustrum*, προσανξάνουσα συνάμα ἐπιθυμητῶς κατά τι καὶ τὰ ἀνώτατα ὅρια. Δι' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ παρόντος σημειωτέα ή μέχρι τοῦ τριακοστοῦ αὔξησις, μετὰ τὸ πέρας τής ὁποίας εὐθύς, ὑπὸ πλήρη ἀλλὰ καὶ ήρεμήσαντα, εὐσταθῆ δυναμισμὸν, ὁ γάμος, ἀναμφιβόλως καὶ ή παιδοποιΐα.

Μετὰ τοῦ Censorinus (XIV, 7) θὰ ἐπικρίνωμεν πάντως τήν εβδομαδιαίαν διανομήν τῶν ἀνθρωπίνων ἡλικιῶν, καὶ τὰ τοῦ Σόλωνος καιριώτατα θὰ προκρίνωμεν, τὰ κατὰ τὸ νῦν "*in quinta, maturitatem ad stirpem relinquendam*" κατακυροῦντα. Τὰς εβδομάδας θέτει ὡς βάσεις τής διακρίσεως τῶν ἡλικιῶν καὶ ὁ Isidorus Hispalensis. [V. μελέτην "Περὶ ἡλικιῶν"].

Ἡ παρατήρησις τῶν αὐτοδυνάμων καὶ αὐθορμήτων κοινωνικῶν ἐθῶν ἐν συντονισμῶ πρὸς φυσιολογικὰς διερεῦνας καὶ ἀναδιφήσεις, ἰατρικωτέρας ἢ φυσικωτέρας, ἀναδεικνύει τὸν χρόνον διαδοχῆς τῶν ἐπαλλήλων στρωμάτων περίπου συγχρονονζόντων ἀνθρώπων καὶ ὑποβάλλει ἐπίσης τὸν τέλειον ἀριθμὸν τής ἀνθρωπείας γενέσεως. Ἡ ὠραία ἡλικία τεκνογονίας, συμπίπτουσα εἰς εὐσταθεῖς καὶ ὑγιεῖς κοινωνίας πρὸς τὸν μέσον ὄρον τῶν (ἀνδρικῶν) ἡλικιῶν γαμήσεως, ἢ, ἀκριβέστερον, τῶν ἡλικιῶν πρώτης πατρότητος, καθορίζει, λοιπὸν, τὸν τέλειον χρόνον ἀπὸ γεννήσεως (ὅτε τις γεννᾶται) εἰς γέννησιν (ὅτε γεννᾶ). Ἡ βαθύνοια τοῦ Ἡρακλείτου, ἀπεμύησεν μεταφυσικώτερον, βεβαιότερον καὶ πραγματικώτερον προσδιορισμὸν τής γενεᾶς, μετατρέπουσα καὶ ἐξισάζουσα τήν περίοδον ἐκείνην πρὸς τὸν ἐλάχιστον χρόνον ἀπὸ γεννήσεως (ὅτε τις γεννᾶ) εἰς γέννησιν (ὅτε ὁ υἱὸς του γεννᾶ). Ἡ μεγάλη ἰδέα συνίστατο εἰς τήν σύλληψιν φυσικοῦ ἰσοδυνάμου: ὅσον χρόνον κατ' ἐλάχιστον χρειάζεται ή φύσις διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ, φυσικῆ καὶ ἀβιάστῳ τῇ τάξει, τήν ὠκεάνειον διαδικασίαν παραγωγῆς, κυκλικῶς ἐπανιούσα εἰς τὰ ὅμοια, οὐχὶ λοιπὸν ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ γεννᾶσθαι προβαίνουσα γραμμικῶς εἰς τὸ γεννᾶν (τὸν υἱόν), ἀλλὰ καὶ ἐπιστρέφουσα εἰς τὸ γεννᾶσθαι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐγγονοῦ - τόσον ἀκριβῶς χρόνον καὶ ἐξαντλεῖ εἰς τελείαν

ἀποπεράτωσιν τῆς γεννητικῆς δυνάμεως πρὸς γέννησιν ἀπὸ τοῦ γεννᾶσθαι. Τὸ παραλαμβανόμενον δυναμικὸν παραγωγικότητος ὑπό τινος κατὰ τὴν γέννησίν του εἶναι μὲν δραστήριον καὶ ἐνεργὸν κατὰ τὸν ἐλάχιστον χρόνον τεκνογονίας, ὅτε δύναται νὰ γεννήσῃ υἷον, τελειοῦται ὁμως ὅταν τὸ πρῶτον ἀποκαθιστᾶ τὴν εἰς τὸν υἷον μεταβιβασθεῖσαν ἐνέργειαν εἰς γεννητικὴν ἀκμήν, ὅποτε καὶ ὁ υἷος γεννᾶ τὸν ἐγγονὸν τοῦ πατρός. Κατὰ τὴν εὐτυχή Πλουτάρχειον διατύπωσιν (*Περὶ τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων*, 415E) «ἔτη τριάκοντα ποιοῦσι τὴν γενεὰν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας». Διὰ τὸ κλείσιμο τοῦ κύκλου τῆς γενέσεως πρέπει κανεὶς ὄχι ἀπλῶς νὰ παραδώσῃ ὅ,τι παρέλαβε, ὡς ζῶν ἐν γένει καὶ δυναμισμὸν ἀτελῆ τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπάτην αὐτὴν δύναμιν τετελεσμένην καὶ ἐνεργεῖα εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ γεννηθέν, ἀναδημιουργῶν οὕτως ὄχι μόνον ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προϊόντι, τὴν πατρικὴν κατάστασιν τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἡ δύναμις τότε μόνον ἔχει ἀντικειμενικῶς βεβαιωθῆ καὶ κατακυρωθῆ, ὅταν καὶ τὸ πρῶτον παραγόμενον ἄρχεται ποιεῖν τὰ τοῦ παραγαγόντος ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν παραγωγὴν. Τότε, λοιπόν, εἶναι καὶ τελεία εἰς τὸ παράγον.

Ἡ συνήθης ἐπαναφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου εἰς τὸν ἐγγονὸν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν κοινωνικὴν ἔκφρασιν τῆς ἀνωτέρω ἀληθείας ἀποτελεῖ: «Ἰππόνικος Καλλίου καὶ Ἰππονίκου Καλλίας», Ἀριστοφάνης, *Ὀρνιθες*, 283. Cf. *Νεφέλα*, 65 μεταξὺ πολλῶν καὶ ποικίλλων τεκμηριώσεων. Ἡ ὑπάτη διατύπωσις τῆς ἀρχῆς ἦτο, ἀφεύκτως, θρησκευτικὴ:

ταῦρος δράκοντος καὶ πατὴρ ταύρου δράκων

Κλήμης, *Προτρεπτικός*, II, 16, 3 (= p. 5 Sylburg = p. 13.23 Stählin); Firmicus Maternus, *De errore Profanarum Religionum*, XXVI, 1 (p. 67.7 ed. Ziegler).

Τὴν ἔμφασιν εἰς τὴν ἀναγκαιοῦσαν κυκλικότητα τῆς ἐξελίξεως καθιστᾶ ἀδιαφιλονίκητον ὁ Censorinus (*de die Natali*, XVII, 2): “hoc enim tempus (i.e. annos triginta) *genean* vocari Heraclitus auctor est, quia orbis aetatis in eo sit spatio; orbem autem vocat aetatis dum *natura ab sementi humana ad sementim revertitur*”.

Ἀπὸ σπορᾶς εἰς σπορὰν κατὰ τελειότητα, διαστήματος ἰσοδυναμοῦντος πρὸς διπλὴν καρποφορίαν κατ' ἐλάχιστον. Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς περιόδου ταύτης προκύπτει προφανῶς ἐκ τῆς ἡλικίας τῆς ἥβης, τῆς ὁποίας τὰ 14 ἔτη εἶναι ὁ κανὼν κατὰ τὴν ἀπερίφραστον διακήρυξιν τῆς ἀρχαιότητος. E.g. Macrobius, *Comm. in Somn. Scipionis*, I, 6, 71: “post annos autem bis septem ipsa aetatis necessitate pubescit. tunc enim moveri incipit vis generationis in masculis et purgatio feminarum”. Τί καιριώτερον τοῦ Ἰπποκρατείου ρητοῦ: «ἐπτὰ ἐτῶν παῖς πατρὸς ἡμῖσιν» (Ἰππόλυτος, *Ἀναίρεσις Αἰρέσεων*, V, 7, 21). Καὶ ὁ Σπερματικὸς Λόγος κατὰ τοὺς Ναασσηνοὺς ἐκπάγλως αὐτοανακηρύττεται: «ἐμὲ ὁ ζητῶν εὐρήσει ἐν παιδίοις ἀπὸ ἐτῶν ἐπτὰ· ἐκεῖ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ αἰῶνι κρυβόμενος φανεροῦμαι» (*op.cit.*, V, 7, 20). Ρητῶς προσνέμεται ἡ κοινὴ δοξασία καὶ εἰς τὸν Ἡράκλειτον ὑπὸ τῆς δοξογραφικῆς παραδόσεως (v. τὸ Πλουτάρχειον «Περὶ τῶν ἀρεσκόντων φιλοσόφοις», V, 23, p. 909C-D; Γαληνός, *Φιλοσ. ἱστορ.* 127). A18 DK: «πότε καὶ πῶς ἄρχεται ὁ ἄνθρωπος τῆς τελειότητος. Ἡράκλειτος καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἄρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς τελειότητος περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, περὶ ἣν ὁ σπερματικὸς κινεῖται ὄρρος. καὶ γὰρ τὰ δένδρα ἄρχεται τότε τελειότητος ὅταν ἄρχηται γεννᾶν τὰ σπέρματα, ἀτελῆ δὲ ἐστὶν ἄγονα καὶ ἄκαρπα ὄντα. τέλειος οὖν τότε ἄνθρωπος». Ἴδου καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῆς γενεᾶς, παρὰ Φίλωνα, *Quaestiones in Gen.* II, 5 (Bibl. Loeb, *Philon, Supplem.* I, p. 77 = 89 BDK) σωζόμενος καὶ Ἑλληνιστὶ (*Fragmenta Philonis* ed. I. Rendal Harris, *Cantabrigiae*, 1886, p. 20 = A19 DK): «δυνατὸν ἐν τριακοστῷ ἔτει αὖ τὸν ἄνθρωπον πάππον γενέσθαι· ἡβᾶν μὲν περὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτη ἡλικίαν, ἐν ἣ σπεῖρει· τὸ δὲ σπαρέν, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ γενόμενον, πάλιν πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει τὸ ὅμοιον ἑαυτῷ γεννᾶν», τῆς Ἀρμενικῆς μεταφράσεως συνεχιζούσης: «καὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν πάππων, πατέρων, γεννηθέντων υἱῶν... συνιστᾶται μία πλήρης γενεά». Ἀκριβέστερον, τὰ διαστήματα ἐλαχίστων συμποσοῦνται εἰς 29 ½ ἔτη: ἐκπληκτικὴ τοῖς ἀμνήτοις ταύτισις πρὸς τὴν Σεληνιακὴν περίοδον ὅπου γέννησιν καὶ πλήρωσιν ἀκολουθεῖ φθίσις καὶ νέα γέννησις. Καὶ μεγαλονόως,

ἀκολουθῶς, ὁ Ἡράκλειτος ἐκάλει τὸν (Σεληνιακὸν βεβαίως) *Μῆνα Γενεάν*. Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ Μηνῶν*, III, 14: «ὅτι ὁ τριάκοντα ἀριθμὸς φυσικώτατος ἐστίν· ὁ γὰρ ἐν μονάσι τριάς, τοῦτο ἐν δεκάσιν τριακοντάς· ἐπεὶ καὶ ὁ τοῦ Μηνὸς Κύκλος συνέστηκεν ἐκ τεσσάρων τῶν ἀπὸ μονάδος ἐξῆς τετραγώνων α' δ' θ' ις'. ὅθεν οὐκ ἄπο σκοποῦ Ἡράκλειτος γενεάν τὸν μῆνα καλεῖ». Ἡ τελεία σεληνιακὴ περίοδος εἰς ἡμέρας εἶναι ἰσόποσος εἰς ἔτη τοῦ τελείου ἀριθμοῦ τῆς ἀνθρωπείας γενέσεως.

Καί, ἐπὶ τέλους, ὁ περιβόητος Πλατωνικὸς ἀριθμὸς τοῦ ἀνθρωπείου γεννητοῦ, κύριος «ἀμεινόνων τε καὶ χειρόνων γενέσεων, ἅς ὅταν ἀγνοήσαντες ὑμῖν οἱ φύλακες συνοικίζωσιν νύμφας νυμφίοις παρὰ καιρόν, οὐκ εὐφυεῖς οὐδ' εὐτυχεῖς παῖδες ἔσονται», ἐκφαίνει, κατὰ μίαν ἄποψιν τοῦ ἀρχετυπικοῦ πολυδυναμισμού του, τὴν ἰδεώδη καὶ τελείαν σχέσιν ἡλικιῶν γαμήσεως ἀρρένων καὶ θηλειῶν. *Πολιτεία*, Η, 546b-c: «ἔστι δὲ θείῳ μὲν γεννητῷ περίοδος ἦν ἀριθμὸς περιλαμβάνει τέλειος, ἀνθρωπείῳ δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ αὐξήσεις δυνάμεναι τε καὶ δυναστευόμεναι, τρεῖς ἀποστάσεις, τέτταρας δὲ ὄρους λαβοῦσαι ὁμοιούντων τε καὶ ἀνομοιούντων καὶ αὐξόντων καὶ φθινόντων, πάντα προσήγορα καὶ ρητὰ πρὸς ἄλληλα ἀπέφηναν· ὧν ἐπίτριτος πυθμὴν πεμπάδι συζυγεῖς δύο ἀρμονίας παρέχεται τρεῖς αὐξηθεῖς, τὴν μὲν ἴσην ἰσάκις, ἑκατὸν τοσαυτάκις, τὴν δὲ ἰσομήκη μὲν τῇ, προμήκη δέ, ἑκατὸν μὲν ἀριθμῶν ἀπὸ διαμέτρων ρητῶς πεμπάδος, δεομένων ἑνὸς ἐκάστων, ἀρρήτων δὲ δυοῖν, ἑκατὸν δὲ κύβων τριάδος. Σύμπας δὲ οὗτος ἀριθμὸς γεωμετρικὸς, τοιούτου κύριος, ἀμεινόνων τε καὶ χειρόνων γενέσεων κ.τ.λ.» ὡς ἀνωτέρω. Ἀληθῶς ὑψηγοροῦσιν αἱ Μοῦσαι, σπουδῇ παίζουσαι καὶ πεσσεύουσαι.

Πρὸς καθορισμὸν ἀριθμητικῶς τῶν ἀρμονιῶν κράτιστος ἀψευδῆς ὀδηγὸς ὁ Πρόκλος, ἐν *Μελίσση εἰς τὸν ἐν Πολιτεία λόγον τῶν Μουσῶν* (ed. Pitra, pp. 147-85, κυρίως δὲ §35, pp. 164-6). Ὡς ἂν βραχύτατα ἐκθέτω τὰ σχετικὰ. Εἷς ἀριθμὸς δύναται τὸ τετράγωνόν του ἢ κατ' ἐπέκτασιν ἄλλην, καὶ σχετικῶς τὴν τρίτην, «δύναμίν» του, τὸ δὲ τετράγωνον ἢ ἢ «δύναμις» συστοίχως δυναστεύεται ὑπὸ τῆς ρίζης του. Αὐξήσεις εἶναι αἱ μεταβάσεις ἀπὸ

τοῦ μονοδιαστάτου εἰς τοὺς δισδιαστάτους καὶ τρισδιαστάτους ἀριθμοὺς (γινόμενα δηλαδή δύο ἢ τριῶν ἀριθμῶν, ἐκτὸς μονάδος) καὶ αἱ παραγωγαὶ μεγαλυτέρων ἐκ τῶν ἀρχικῶν καὶ στοιχειοδεστέρων. Τέσσαρες ὄροι καὶ τρεῖς ἀποστάσεις καθορίζουν μίαν πρόοδον προφανῶς. Ὅμοιοῦντες εἶναι οἱ ἀκριβῶς τετραγωνικοὶ ἢ κυβικοὶ ἀριθμοί, ἀνομοιοῦντες δὲ οἱ ἐτρομήκεις, τούτων ἀποτυπούντων τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν πάσης ἀνομοιώσεως, ἐκείνων δὲ προβαλλομένων τὸ ἀρχέτυπον πάσης ἰσαζούσης καὶ ἀφομοιώσης συνθήκης. Οἱ αὐξοντες, τέλος, καὶ φθίνοντες ἀριθμοί, στερροεὶ ὄντες, ἐγκολπώνουν τὴν ἰδέαν πάσης αὐξήσεως καὶ ἐλαττώσεως, οἱ μὲν παρέχοντες ὕψος ἔλασσων, οἱ δὲ μείζων, τῶν πλευρῶν τετραγωνικῆς βάσεως. Ἡ ὑποδηλουμένη πρόοδος πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ εἶναι γεωμετρικὴ, ἀφοῦ πάντα ἀφ' ἑνὸς ἀπεργάζονται ρητὰ καὶ προσήγορα, ἀφ' ἑτέρου δέ, καὶ τελεσιδικώτερα, εὐθύς μετὰ γίνεται λόγος περὶ πυθμένους τῆς προόδου, τῆς δι' ἐλαχίστων δηλαδή ἀκεραίων διατυπώσεως τοῦ λόγου τῆς. Ἡ ὅλη, συλλήβδην, περίοδος, σημαίνει λοιπὸν ἕναν ἀριθμὸν ἐντὸς τῶν πλαισίων (παραγωγῆς ἢ γενέσεως) τοῦ ὁποίου, τὸ πρῶτον (ὄντως δηλαδή τούτου τοῦ ἐλαχίστου τοιούτου), αἱ τετραγωνικαὶ αὐξήσεις στοιχειωδῶν ἀριθμῶν συντάττονται εἰς γεωμετρικὴν σειρὰν τεσσάρων ὄρων ἐκπροσωπούντων πάντα τὰ θεμελιώδη εἶδη ἀριθμητικοῦ δυναμισμοῦ (τετράγωνα καὶ κύβους δηλαδή ὁμοιοῦντας, ἐκ τῶν ἀνομοιοῦντων δὲ καὶ αὐξοντας καὶ φθίνοντας) καὶ μὲ λόγον τὸν ἐπίτριτον ($4/3$), ἐκ τῶν ἀκεραίων τοῦ ὁποίου καὶ αἱ αὐξήσεις ἐνάρχονται, ὡς ἀπὸ «πυθμένους». Προκύπτει διὰ λογισμοῦ ἐκ τῶν β' καὶ γ' δυνάμεων τοῦ 3 καὶ 4 καθ' ἑαυτὰς καὶ συνδυαζομένας πολλαπλασιαστικῶς ἢ σειρὰ 27-36-48-64: τοῦ 27 ὄντως κύβου (3^3), τοῦ 36 αὐξοντος ($3 \times 3 \times 4$) καὶ τετραγώνου (ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἐπίτριτου πυθμένους) (6^2), τοῦ 48 φθίνοντος ($4 \times 4 \times 3$), τοῦ δὲ 64 κύβου (4^3) καὶ τετραγώνου (8^2 , πάλιν ἐκτὸς τοῦ δεδομένου πυθμένους). –

Διὰ τὴν συνέχειαν τώρα: ὁ ἐπίτριτος πυθμὴν τρεῖς αὐξηθεῖς, μέχρι τριπλῆς δηλαδή δυνάμεως ἀναχθεῖς, παρέχει τὴν καθορισθεῖσαν πρόοδον· συζευχθεῖς δὲ τῷ 5 εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ θεμελιώδους κοσμικοῦ Πυθαγορείου

τριγώνου (ὀρθογωνίου μὲ μέτρα πλευρῶν 3, 4 καὶ 5, ἔμβαδὸν δὲ 6 μονάδας) ἀποδεικνύει τὴν διττὴν, ἀκριβὴν τε καὶ κατὰ προσέγγισιν, τήρησιν ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ κόσμου τῶν θεωρητικῶν ἀριθμητικῶν ἀρμονιῶν. Διότι ἐνῶ διὰ τῶν δυνάμεων τοῦ 3 καὶ 4 καὶ τῶν πολλαπλασιαστικῶν συνδυασμῶν των προκύπτουν πάντα τὰ πολλαπλάσια τῶν 2, 3, 4, 6, 8 καὶ 9, ὁ 5 καὶ 7 μετὰ τῶν παραγῶγων των παραμένουν οὕτως ἀπροσπέλαστοι. Καὶ ναὶ μὲν ὁ 5 συζυγεῖται πρὸς τὸν θεμελιώδη πυθμένα διὰ τοῦ στοιχειώδους, κοσμικοῦ Πυθαγορείου τριγώνου, ἀλλ' ἡ σύνταξις αὕτη ἐμπεριέχει ἀθροισμὸν, καὶ δὲν εἶναι συνεπῶς ἀληθῆς συνδυασμὸς· ἀφ' ἑτέρου τὸ 7 ἔξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀπροσήγορον, εἰ μὴ διὰ κατ' εὐθείαν ἀνοργάνου καὶ μηχανικῆς προσθέσεως. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι τὸ τετράγωνον τοῦ 5 ἔχει διάμετρον ἀκριβῶς μὲν κατ' ἄρρητον $\sqrt{50}$, λίαν προσεγγιστικὴν ὅμως καὶ ρητὴν 7. Τὸ τετράγωνον τῆς ρητῆς διαμέτρου (49) ὑπολείπεται μόνον κατὰ μίαν μονάδα τοῦ τῆς ἀρρήτου διαμέτρου (50), εἶναι δὲ κατὰ μίαν μόνον πάλιν μονάδα ὑψηλότερον τοῦ τρίτου ὄρου τῆς προκαθορισθείσης σειρᾶς (48). Οὕτω ἐντάσσονται προσεγγιστικῶς αἱ ἐκ τῶν 5 καὶ 7 παραγωγαὶ εἰς τὰς προόδους τοῦ ἐπιτρίτου πυθμένου. Τὴν κρισιμότητα τῆς κατὰ τὸ διάστημα 48-50 ἐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν 49, ἡλικίας μανθάνομεν καὶ ἐκ τῶν περὶ κλιμακτηρίων εἰς Censorinus, *de die Natali*, XIV, 9, 11: "Praeterea multa sunt de his hebdomadibus quae medici ac philosophi libris mandaverunt, unde apparet, ut in morbis dies septimi suspecti sunt ac crisimoe dicuntur, ita per omnem vitam septimum quemque annum periculosum et velut crisimon esse et *climactericum* vocitari. sed ex his genethliaci alios aliis difficiliores esse dixerunt, et nonnulli (ὄχι πλέον μόνον οἱ ἐπιστήμονες ἀστρολόγοι)... Alii autem non pauci *unum omnium* difficillimum *climactera* prodiderunt, anno scilicet *undequinquagesimo*, quem complent anni *septies septem*; ad quam opinionem plurimorum consensus inclinatur: nam quadrati numeri potentissimi ducuntur".

Καὶ ἐπὶ τοῦ πλατωνικοῦ κειμένου: ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ διαμέτρου (διὰ τὴν ἔκφρασιν «ἀριθμὸς ἀπὸ» σημαίνουσαν «ἡ δευτέρα δύναμις τοῦ», v. Πλάτων, *Μένων* 85B καὶ, e.g. Εὐκλείδης, VII, 20) ρητῆς πεμπάδος, δεόμενος ἑνός, ἢ, ὅπερ

τὸ αὐτόν, ἀπὸ διαμέτρου ἀρρήτου πεμπάδος, δεόμενος ὅμως δύο, εἶναι ἀκριβῶς ὁ 48, καθ' ἓν ὑπολειπόμενος τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ 7, κατὰ δύο δὲ τοῦ $\sqrt{50}$. Καὶ οἱ ἑκατὸν τοιοῦτοι ἀριθμοὶ ἰσοῦνται, προφανῶς, πρὸς 4800. Οἱ δὲ ἑκατὸν κύβοι τριάδος συμποσοῦνται, ἀσφαλῶς, εἰς 2700. Ὡστε ἡ Δευτέρα ἀρμονία ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ $4.800 + 2.700 = 7.500$. Τὴν δὲ πρώτην, διατυποῖ ὁ ἀριθμὸς 10.000, τετράγωνος ἀριθμὸς ἑκατὸν ἐπὶ ἑκατόν: ἀρμονία ἴση ἰσάκις, ἑκατὸν τοσαυτάκις. Τὸ 100 προκύπτει ἐκ τῆς συζεύξεως τοῦ β' καὶ δ' ὅρου τῆς ἐξαρθείσης σειρᾶς, ἐκ τοῦ σταθεροῦ κύβου δηλαδή (ὄντος καὶ τετραγώνου) σὺν ἀριθμῶ ἀύξοντι· τὸ δὲ 75 ἐκ τῆς συζεύξεως τῶν δύο ἐτέρων ὄρων, τοῦ κύβου μὲν (ἀλλ' οὐ τετραγώνου) 27 καὶ τοῦ φθίνοντος στερροῦ 48, τοῦ καὶ προσεγγίζοντος τοὺς ἀσυμβάτους παράγοντας τῆς γενέσεως. Σύμπας δὲ ὁ ἀριθμὸς, γεωμετρικὸς καὶ δισδιάστατος (ἐπίπεδος), συναποτελούμενος ἐκ τῶν δύο ἀρμονιῶν εἰς λόγον μεταξὺ τῶν ἐπίτριτον βεβαίως, ἐκ τετραγωνικῆς τῆς μιᾶς (100x100) καὶ ἑτερομήκους (100x75) τῆς ἄλλης, κυριεῦει εὐγονίας, κατὰ τὴν τήρησίν του, καὶ ἀγονίας, ἐν ἀποκλίσει του. Μίαν εἰδικωτέραν ἐκφανσιν τῆς ἰσχύος του ἐπιδεικνύει κατὰ τὴν ἀναγκαῖαν ἐφαρμογὴν του εἰς τὴν συζυγίαν ἄρρενος καὶ θήλεος πρὸς τεκνογονίαν, ὡς ἀκριβῶς φαίνεται ὁ Κρόνιος ἠρμήνευσε τὴν πλατωνικὴν κατακλείδα, κατὰ Πρόκλον, *Μέλισσα εἰς τὸν ἐν Πολιτείᾳ λόγον τῶν Μουσῶν*, ed. Pitra, p. 158: «ὅτι Κρόνος [τὰς δύο] ἀρμονίας ἀκούει κατὰ μὲν τὸ ἄρρεν, [τὸν] μύρια· κατὰ δὲ τὸ θῆλυ, τὸν ζφ'· καὶ φη[σὶν] ὅτι δεῖ καὶ (*pro* κατὰ) τὸ ἄρρεν τῷ θήλει συζεύγνυσθαι κατὰ τὸν τούτων λόγον, καὶ τὴν ψυχὴν τῷ σώματι· καὶ γὰρ τούτων λόγος, ἄρρενος πρὸς θῆλυ, καὶ ἡ ἐμμελῆς τούτων κάκεινων σύνοδος. Ἐμμελῆς δέ, ὡς κατὰ λόγον οὔσα μουσικόν, εὐγονίαν ποιεῖ· ἡ δὲ ἐκμελῆς <ἄλογος οὔσα (?)> ἀφορίαν καὶ παιδᾶς ἀμούσους». Ὁ ἀρμονικὸς πρὸς σύζευξιν καὶ παιδοποιῖαν λόγος ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα ἐμπεριλαμβάνει καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἀμοιβαίων ἡλικιῶν των. Θεωροῦντες λοιπὸν πυθαγορείως νεανίσκον 10.000 ἡμερῶν καὶ νεάνίδα 7.500 ἡμερῶν, λαμβάνομεν διὰ τὰς ἀντιστοίχους ἡλικίας των 339 σεληνιακοὺς μῆνας ὡς ἔγγιστα διὰ τὸν πρῶτον, καὶ 254,2 διὰ τὴν ἄλλην, εἰς ἡλικιακοὺς δὲ

ένιαντούς περί τούς 27.5 αρρενικούς, 20.6 δὲ θηλείους, οὐκ ἄπο τῶν ἄλλως ἀνωτέρω τεκμαρθέντων.

Μεταβαίνων ἐκ τοῦ ιδεώδους καὶ ἐναρίθμου καθορισμοῦ εἰς τὰς ἀνθρωπείας κοινωνικάς συνηθείας, παρατηρῶ ὅτι αὗται, ποικίλλουσαι ἐκ τόπου εἰς τόπον καὶ ἐκ φυλῆς εἰς φυλήν καὶ ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος, συμποικίλλουν καὶ τὴν μέσσην ἡλικίαν γάμου καὶ τεκνογονίας, διαφοροποιουμένης οὕτως τῆς διάρκειας μιᾶς γενεᾶς. καὶ καταφαντέον τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ σαφῶς καὶ ρητῶς διάρκειαν γενεᾶς μνημονεύοντος συγγραφέως. Γράφει ὁ Ἡρόδοτος (II, 145): «Διονύσω μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι κατὰ ἐξήκοντα (pro ἑξακόσια) ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ εἰς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης κατὰ ἐννακόσια ἔτεα. Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πᾶν) ἐλάσσω ἔτεά ἐστὶ τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ». Μέχρις ἐμοῦ σημαίνει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, ἕως τῆς γενεᾶς μου· ληφθήτω ἡ σωματικὴ ἀκμὴ ὡς σημεῖον ἀναφορᾶς, περί τὰ 30 ἔτη, κατὰ τὸ 454 π.Χ. Λοιπὸν διὰ τὸν Ἡρόδοτον, χρονολογίαν κειμένην ἐγγυὲς τοῦ χρόνου ἐλεύσεώς του εἰς Ἑλλάδα καὶ περί τὴν διαβόητον ἀνάγνωσιν τῶν ἱστοριῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ, παρισταμένου καὶ δακρύνοντος τοῦ Θουκυδίδου (Σούδα, s.v. Θουκυδίδης; Φώτιος, Βιβλιοθήκη, cod. 60; Μαρκελλίνου, Βίος Θουκυδίδου, p. xxxii; Λουκιανοῦ, Ἡρόδοτος, §1). Ὁ Ἡρακλῆς τοποθετεῖται ἐπομένως κατὰ τὸ 1354 π.Χ. Ἄλλ' ἰδοὺ ἡ γενεαλόγησις τοῦ ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδου (VII, 204): «τούτοισι ἦσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιος ἐκάστων, ὁ δὲ θαυμαζόμενος μάλιστα καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδew τοῦ Λέοντος τοῦ Εὐρυκρατίδew τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτεος τοῦ Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμενέος τοῦ Τηλέκλου τοῦ Ἀρχέλεω τοῦ Ἀγησιλέω τοῦ Δορύσσου τοῦ Λεωβώτεω τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ Ἡγίος τοῦ Εὐρυσθένης τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, κτησάμενος τὴν βασιλίην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκίτου». Τοῦ δὲ τῆς ἐτέρας οἰκίας βασιλέως κατὰ τὰ μετὰ Σαλαμίνα ἡ προγονικὴ διαδοχὴ εἶχεν ὡς ἐξῆς: «στρατηγὸς δὲ καὶ

ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος τοῦ Ἠγησιλέω τοῦ Ἴπποκρατίδew τοῦ Λευτυχίδew τοῦ Ἀναξίλεω τοῦ Ἀρχιδήμου τοῦ Ἀναξανδρίδew τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλεω τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πολυδέκτεω (ἀναστρεπτέα τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα κατὰ Πausανίαν καὶ τὴν κυρίαν παράδοσιν) τοῦ Πρωτάνιος τοῦ Εὐρυφῶντος τοῦ Προκλέος <τοῦ Σόου> τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος». Ὁ Σόος ἔχει προφανῶς ἀποπέσει ἐξ ἀντιγραφικοῦ, εἴ καὶ παλαιοῦ, σφάλματος, βεβαίως. - Ἐκτὸς ἐὰν ὁ Ἡρόδοτος προϋπέθετε τὴν ἰσοψηφίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαδοχῶν εἰς τὰς δύο οἰκίας, τοῦ Λεωνίδου καὶ τοῦ Λεωτυχίδου συναρξαμένων κατὰ σύμπτωσιν περιστάσεων τὸν αὐτὸν χρόνον (419/0 π.Χ.) τῆς βασιλείας των (v. Ἡρόδοτος VI, 48-67). Ἀλλὰ ὁ Λεωνίδας, τρίτος υἱὸς ὧν Ἀναξανδρίδου, καὶ μετὰ μακρὸν τεχθεὶς ἀπὸ τῆς πρώτης γαμήσεως (cf. Ἡρόδοτος VI, 39-41; Πausανίας III, 3) ραδίως ἐγγίζει κατὰ τοὺς χρόνους πρὸς τὴν μεθεπομένην ἀπὸ Ἀναξανδρίδου, τὴν τοῦ Λεωτυχίδου βασιλείαν. Ὡστε ἀριθμοῦμεν λοιπὸν 22 γενεὰς ἀπὸ γεννήσεως Ἡρακλέους ἕως ἀκμῆς (γαμικῆς καί, ὑποθετέον, πρὸς βασιλείαν) Λεωτυχίδου, μέχρι δηλαδὴ τοῦ χρόνου ἀναλήψεως τῆς βασιλείας ὑπ' αὐτοῦ. Ὡστε ἀπὸ ἀκμῆς Ἡρακλέους μέχρι ἀκμῆς Λεωτυχίδου συναριθμοῦνται $1354 - 491 = 863$ ἔτη, ἅτινα καταμεριζόμενα εἰς 21 γενεὰς προσνέμουν περὶ τὰ 41 ἔτη εἰς ἑκάστην. Ὑψηλοτέραν γαμικὴν ἡλικίαν ἐν τῇ παραδειγματικῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ φαίνονται νὰ ὑποδηλοῦν καὶ αἱ ὑπερβιβάσεις (ἐναντι κοινοτέρων προσδιορισμῶν) εἰς 35 ἔτη ἐνίοτε τοῦ Πλάτωνος, εἰς 37 δὲ ἔτη τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ἐξ ἀντιθέτου νεαρὸγαμοὶ ἐμφανίζονται οἱ Λυδοὶ κατὰ τὰ τῶ αὐτοῦ Ἡροδότου. I, 7: ἡ δυναστεία τῶν Σάρδεων συνεχέτο ἀρχῆθεν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος βασιλευόντων ἐπὶ τῶν Λυδῶν, τῶν πρὶν Μήϊων (ἢ Μαιόνων). «Παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραφθέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος, ἄρξαντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου». Περὶ τοῦ Κανδαύλου

τούτου μανθάνομεν (*ibid.*): «ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἄγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὑστάτος». Μετὰ τοῦτον ἡ ἡγεμονία περιῆλθε εἰς τοὺς Μερμνάδας, τὸ γένος τοῦ Κροΐσου. 22 γενεαὶ ἐκτεινόμεναι εἰς 505 ἔτη, δύνανται περὶ τὰ 24 ἔτη ἐκάστη. Ἡ νίκη τοῦ Κύρου ἐπὶ τοῦ Κροΐσου καὶ ἡ κατάλυσις τῆς Λυδικῆς δυναστείας συνέβη κατὰ τὴν 58ην Ὀλυμπιάδα (Solinus I, 112), τὸ τέταρτον ἔτος της πιθανώτατα (cf. Σωσικράτης apud Διογένους Λαέρτιος, I, 95), δηλαδή 545/4 π.Χ. Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς, ἀναφερόμενος εἰς τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς Ἡροδοτείου ἱστορίας, περιορίζει αὐτὰ ἐντὸς 240 ἐτῶν ἀπὸ τῆς Λυδῶν βασιλείας (τῶν Μερμνάδων βεβαίως) μέχρι τὰ τῆς φυγῆς τοῦ Ξέρξου ἐξ Ἑλλάδος καὶ τὰ ἀμέσως μετ' αὐτήν, ἀκριβέστερον ἕως τοῦ 478 π.Χ. (Διόδωρος XI, 37: «τῶν δὲ συγγραφέων Ἡρόδοτος, ἀρξάμενος πρὸ τῶν Τρωϊκῶν χρόνων, γέγραφε κοινὰς σχεδὸν τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις ἐν βιβλίοις ἐννέα· καταστρέφει δὲ τὴν σύνταξιν εἰς τὴν περὶ Μυκάλην μάχην τοῖς Ἕλλησι πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ Σηστοῦ πολιορκίαν». Ἡ διαφορὰ τῶν Διονυσίου καὶ Διοδώρου περὶ τὴν Ἡροδοτείου ἀρχὴν εἶναι καταδήλως προοπτική. Ἀρχόμενος ἐκ τῶν κατὰ Λυδοὺς καὶ περιοδεύων τοπικῶς, καθολικὴν σχεδὸν τῶν πρὸ Περσικῶν ἱστορίαν ἀπαρτίζει διὰ συνεχῶν ἀναφορῶν καὶ παρεκβάσεων, τὴν κατακλεῖδα ἐπιθέτων διὰ τῶν ἐνδόξων Ἑλληνικῶν κατορθωμάτων κατ' ἐκεῖνα).- Γλαφυρῶς, ὡς οἰκεῖον, ἐκθέτει τὰ δέοντα ὁ Διονύσιος). Διονύσιος, *Πρὸς Γναῖον Πομπήϊον Ἐπιστολή*, p. 130 Sylburg: «Ἡρόδοτος δέ, ἀπὸ τῆς Λυδῶν βασιλείας ἀρξάμενος, καὶ μέχρι τῆς Κροΐσου καταβάς, ἐπὶ Κῦρον εὐθέως τὸν καταλύσαντα τὴν Κροΐσου ἀρχὴν μεταβαίνει Αἰγυπτίων τε ἄρχεται διηγημάτων καὶ Σκυθικῶν καὶ Λιβυκῶν, τὰ μὲν ὡς ἀκόλουθα δηλῶν, τὰ δὲ ὡς χαριεστέραν ποιήσαντα τὴν διήγησιν ἐπεισάγων. Διεξελθὼν τε πράξεις Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων ἔτεσιν ὁμοῦ διακοσίοις καὶ τετραράκοντα (pro εἴκοσι) γενομένας ἐν τῆς τρισὶν ἡπείροις, καὶ παραγράφας τῆς Ξέρξου φυγῆς τὴν ἱστορίαν, οὐ διέσπασε τὴν διήγησιν, ἀλλὰ συμβέβηκε,

τῷ μὲν μίαν ὑπόθεσιν λαβόντι πολλὰ ποιῆσαι μέρη τὸ ἐν σῶμα, τῷ δὲ τὰς πολλὰς καὶ οὐδὲν εἰκυίας ὑποθέσεις προελομένῳ σύμφωνον ἐν σῶμα πεποιηκέναι». Διὰ τὴν καλυπτομένην ἐν στενωτέρῳ ἐννοίᾳ χρονικὴν περιόδον ν. *Περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος*, p. 139 Sylburg, ὅπου καὶ ἡ ἐναρμόνιος καὶ ἀκριβεστέρα 240ετία ἀναγράφεται ὀρθῶς. Τὰ κατὰ Ἡρόδοτον ἔτη βασιλείας τῶν Μερμνάδων εἶναι:

Γύζης	38	(I, 14)
Ἄρδυσ	49	(I, 16)
Σαρδυάττης	12	(<i>ibid.</i>)
Ἀλυάττης	57	(I, 25)
Κροῖσος	14	(I, 86)

Συνολικῶς 170 ἔτη. Ὡστε ἡ πτῶσις τῆς Λυδικῆς Ἡγεμονίας συνέπεσε 70 ἔτη πρὸ τοῦ 478 π.Χ., δηλαδὴ τὸ 548 π.Χ. Ὁ Εὐσέβιος εἰς τοὺς *Κανόνες* του τοποθετεῖ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κροῖσου ἐναντίον Κύρου A. Abr. 1467 = Ὀλ. 57.3, τὸ A. Abr. δὲ 1470 (Ἀρμενικόν) ἢ 1469 (Hieronymus) τὴν κατάλυσιν τῆς Λυδικῆς δυναστείας, δηλαδὴ Ὀλ. 58.2 ἢ 1. (Ὁ Hieronymus ἀναφέρει καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἐν ἔτος ἀργότερον, A. Abr. 1471 = Ὀλ. 58.3). – Τέλος, κατὰ τὸν Plinius, *Naturalis Hist.*, XXXV, 8: “Candaules interiit, ut quidam tradunt, eodem anno quo Romulus”. Ἡ Οὐαρρώνιος χρονολογία θέτει τὸν θάνατον τοῦ Ρωμύλου τὸ 717 π.Χ., 718 π.Χ. ὄντος τοῦ ἔτους κατὰ τὸν Διονυσιακὸν λογισμόν. Τὸν ὁποῖον καὶ υἰοθετοῦντες, ἀναγόμεθα εἰς τὸ 1223 π.Χ. διὰ τὸν Ἄγρωνα, πρῶτον Ἡρακλείδην δυνάστην τῶν Σάρδεων. Λογιζόμενοι δὲ τὰς 4 πρὸ αὐτοῦ γενεὰς ἀπὸ Ἡρακλέους εἰς 133 ἔτη (κατὰ τὸ μέσον κρατοῦν Ἡροδότειον μέτρον), συνάγομεν διὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ Ἡρακλέους τὸ 1356 π.Χ. ὡς ἔγγιστα συμπίπτον πρὸς τὸ ἄλλως ἀνωτέρω τεκμαρθέν.

Δὲν θὰ ἐπιμείνω πλέον ἐπ’ αὐτοῦ, οὐδὲ θὰ παραδώσω ἐδῶ ἐξιχνιασμένην τὴν σχέσιν τοῦ τελείου ἀριθμοῦ γεννήσεως πρὸς τὴν τελείαν, μετρίαν ἢ μέγιστην διάρκειαν ἀνθρωπείου βίου. Σημειωτέα πάντως ἡ

συνάφεια τῆς γενεᾶς πρὸς μίαν τριπλῆν ἀδρομερῆ διαίρεσιν τῶν περιόδων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, ἀκμάζουσάν τε καὶ μέσῃν ἀνδρῶν κατὰ δεύτερον, πρεσβυτικὴν δὲ καὶ γεροντικὴν εἰς ὕστερον, τριῶν τοιοῦτοτρόπως δηλαδὴ γενεῶν συναπαρτιζουσῶν μίαν πλήρη ζωὴν, ἀφοῦ ἡ ἀκμὴ τῆς ἀνδρότητος συνεπάγεται καὶ τὴν γαμήλιον σύζευξιν πρὸς τεκνογονίαν, τῆς δευτέρας γενικῆς περιόδου τῆς πατρικῆς ζωῆς συντρεχούσης πρὸς τὴν δευτέραν μετ' αὐτὸν γενεάν, τῆς κατ' ἐγγονὸν φορᾶς συμπιπτούσης πρὸς τὴν τοῦ πάππου γεροντικὴν περίοδον. Οὕτω καὶ τὴν ἐσχατογηρίαν τοῦ Νέστορος καταδεικνύουν αἱ τρεῖς γενεαὶ κατὰ τὸν Ὅμηρον, *Ἰλιάς*, A, 250 sqq.:

τῷ δ' ἤδη (sc. τῷ Νέστορι) δύο μὲν γενεαὶ μερόπων
 ἀνθρώπων
 ἐφθίαθ', οἱ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδὲ γένοντο
 ἐν Πύλῳ ἠγαθέη, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσαν.

ἢ, ὅπως διατυπῶνται ἐν *Ὀδυσσεΐα*, γ, 245:

τρὶς γὰρ δὴ μιν (sc. Νέστορα) φασιν ἀνάξασθαι γένε'
 ἀνδρῶν.

(Παρὰ τὴν ρηχὴν ἐπινόησιν τῶν *Σχολίων εἰς Ὀδύσειαν* loc.cit., θὰ ἴδωμεν, ὡς ἀναμένομεν ἄλλως τε, ὅτι τὰ δύο χωρία ἀγαστῶς συναρμόζονται. Γράφει ὁ ἄκαιρος «χωρίζων»: «*τρὶς γὰρ δὴ μιν*»: Παρὰ τὸ ἐν *Ἰλιάδι* πεποιήται «*Μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσαν*». Ἀλλὰ νῦν μὲν βασιλεῦσαι αὐτὸν τρεῖς, ἐκεῖ δὲ ἅπαξ, βιῶναι δὲ ἐπὶ τρίτην γενεάν!» Ἡ παντοδαπὴ ἀστοχία τοῦ διανοήματος εἶναι κραυγαλέα. Ἴσως ἐκ τῆς αὐτῆς ἀτύπως τυρβαζούσης πηγῆς προέρχεται καὶ τὸ ἐν *Σχολίοις* B καὶ T ad A, 252 σεσημειωμένον: «*τριτάτοισιν*» τοῖς ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γενέσεως τρίτην ἡλικίαν ἄγουσι», νοοῦντες, τουλάχιστον, τὴν τρίτην ἡλικίαν ὡς τὴν γεροντικὴν. Διότι ἄλλως, τρίτην γενεάν ἀντιλαμβανόμενοι, ἀπτόμεθα τῆς ἀληθείας κατὰ τὰ κατωτέρω).

Τὰ ὁμηρικὰ σχόλια, κατὰ σημάντορα συμφώνησιν προδίδουσιν κοινήν, μάλιστα παλαιοελληνιστικὴν (ἐκ τοῦ χαρακτήρος τῆς κρίνοντες), μᾶλλον καὶ Ἀριστάρχειον, προέλευσιν, συνάγουν ὑπερεξηκονταετῆ ἡλικίαν τοῦ Νέστορος,

λογιζόμενα, βεβαίως, τὰ προδηλωθέντα 30 ἔτη εἰς γενεάν, καὶ ὑποθέτοντα τὴν ῥοὴν τρίτης τριακονταετηρίδος διὰ τὸν Πύλιον ἡγεμόνα κατὰ τὰ ἐν Ἰλίῳ. Δυσκολεύονται ὅμως νὰ τακτοποιήσουν τὰς δύο φθαρείσας γενεὰς τῶν προγενεστέρων καὶ τὴν τρίτην ἀρχομένην εἰς τὴν φυσικὴν χρονικὴν διαδοχὴν. Οὕτω τὰ *Σχόλια A ad A, 250* παριστοῦν τὸν Νέστορα 70-ετη («δύο γὰρ γενεὰς πληρώσας εἰς τὴν τρίτην κατελέγετο») κατὰ τὸν τελευταῖον ἐνιαυτὸν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, συμπαράγοντα καὶ τινὰ παράδοσιν περὶ συνευρέσεως τοῦ Γηραιοῦ μετὰ τὸν Νόστον τῇ γυναικὶ Ἐκαμήδη, ἐρμηνεύουν δὲ τὰ τῶν γενεῶν ὡς ἐξῆς: «οἱ μὲν οὖν συντεχθέντες αὐτῷ ἀπολώλειςαν ὑπὸ Ἡρακλέους, οἱ δὲ συγγηράσαντες οὐ συνεστράτευσαν· αὐτὸς δέ, “οὐ μιν ἐπέτρεπε γῆρας λυγρῷ» (*Ἰλιάς K, 79*). Τῶν οὖν υἱῶν αὐτῶν ἦρχεν». Ἀλλ’ ἡ ἰδέα, ἐὰν ἔχη διατυπωθῆ ἀκεραίως, χωλαίνει. Διότι καὶ ἀποδεχόμενοι ἀφανισμόν σχεδὸν ὀλοσχερῆ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὴν Πύλιον ἐκστρατείαν του τῆς συγχρόνου γενεᾶς τοῦ Νέστορος (καὶ ὄχι κυρίως τοῦ οἴκου τοῦ Νηλέως), ἀντιλαμβανόμενοι τοιοῦτοτρόπως τὴν πρώτην ἐφθιμένην γενεάν, ἐννοοῦντες δὲ ὡς δευτέραν, ἀνομοίως πλέον, «ἐφθιμένην» τὴν οἴκει ἀπολειφθεῖσαν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ γενεᾷ συγγερόντων τοῦ βασιλέως, αὐτοῦ μόνου μὴ παραδεδομένου εἰς τὴν ἀνηλεῆ ἐξουσίαν τοῦ λυγροῦ γήρατός του, τρίτην δὲ καὶ κυβερνωμένην ὑπ’ αὐτοῦ θεωροῦντες τὴν τῶν ἀκμαζόντων ἐν ἀνδρεία υἱῶν τῶν ὀπισθεν καταμεινάντων – καὶ εἰ οὕτως, ὅμως ἔτι διαριθμοῦμεν δύο συνολικῶς, καὶ ὄχι τρεῖς, γενεὰς, τῆς παθούσης τὰ Ἡράκλεια δεινὰ ἐν πρώτῃ νεότητι συνταυτιζομένης πρὸς τὴν γεροντικῶς ἀφορισθεῖσαν τοῦ πολέμου – αὐτὴν ταύτην δηλαδὴ τὴν τοῦ Νέστορος ἀμφοτέρως. Τὴν πρώτην καὶ ἐλλάσσονα διατυπωθεῖσαν ἐπιφύλαξιν περὶ τῆς Ἡρακλειείου γενεοκτονίας, σὺν καὶ τῇ ἀτόπῳ τροπῇ τῆς ἐννοίας τοῦ «ἐφθιμένος» κατὰ τὴν προηγούμενην ἐρμηνείαν, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαλύνη, ἀλλὰ δὲν μηδενίζει, ἢ ὑπὸ τῶν *Σχολίων B* παρεμβολῇ τῶν ὑπὸ Νέστορα ἀνδραγαθειῶν τῶν Πυλίων κατὰ Ἡλείων καὶ Ἐπειῶν ὕστερον, ὁμηρικῶς, τῷ ὄντι, τεκμαιρομένων: «οἱ συντεχθέντες μὲν οὖν αὐτῷ ἀπολώλειςαν ὑπὸ Ἡρακλέους, οἱ δὲ συντηρηθέντες συνεστράτευσαν

αὐτῶ ἐν Βουπρασίῳ κἀκεῖ διώζοντο, ἦρχε δὲ τῶν υἱῶν αὐτῶν. ἔστιν οὖν ἑβδομηκοντούτης δύο γὰρ γενεὰς πληρώσας κ.τ.λ.». Ἄλλ' ἀντιμετωπιζομένων οὕτως, οὐδ' ἐπαρκῶς οὐδὲ τελείως, τῶν μειόνων, διογκοῦνται τὰ μείζονα. Πῶς ἄρα γε ληπτέαι κατὰ ταῦτα αἱ δύο ἐφθαρμέναι ἤδη γενεαὶ ρητῶς καταδηλούμεναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ; Εἰ μὴ δυσκολία δυσκολία ἐκκρουσθήσεται, καὶ τὸ δυσχερὲς «οἱ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδὲ γένοντο» θεωρηθήσεται παραδεικνύον τὸν πρὸς τὸν Νέστορα συγχρονισμόν τῶν δύο ἐννοουμένων γενεῶν: διότι «γενέσθαι δὲ ἅμα τραφῆναι τε ἀδύνατον» ὡς παρατηροῦν τὰ Σχόλια A ad 251. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀτέλεστον κατεύθυνσιν κινεῖται καὶ ἡ (τυπικῆς Ἀλεξανδρινῆς ἀστόχου ὀρθολογίας) Ζηνοδότειος διόρθωσις τοῦ «οἱ οἱ» εἰς «αἱ αἱ» (*ibid.*), τῶν γενεῶν κυριολεκτικώτερον συγχρονηζομένων κατὰ τε γένεσιν καὶ ἀνατροφήν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Πύλιον βασιλέα ἢ σύμπαντες οἱ κατ' αὐτὰς γεγονότες ἄνθρωποι. Πιθανὴ λοιπὸν ἡ Ζηνοδότειος πατρότης τῆς ὅλης ἐρμηνείας κατὰ τὴν βασικὴν τῆς γραμμῆν, μετὰ ἢ ἄνευ τῆς ἀποτελειούσης Ἡλειακῆς περιπετείας. Ἄλλ' ἀτερπῆς καὶ ματαία ἡ ὑπόθεσις: προφανέστατον ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπεισάγει δύο διακεκριμένας γενεὰς πρὸ τρίτης ἀναφερομένης, ὁ δὲ περὶ τὸ «ἅμα» προβληματισμὸς ἐξαναλυτέος ἀπλούστατα διὰ τῆς σκέψεως ὅτι ἡ ὅλη πρότασις σημαίνει ἀβιάστως τὴν δύο γενεῶν γένεσιν, ἄνδρωσιν ἀκμῆς καὶ φθίσειν (κατὰ τὸ προδηλωθὲν «ἐφθίατ'») ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νέστορος, ἐπὶ τῶν καιρῶν τοῦ ἀδιαφορίστως. Αἱ δύο αὐταὶ γενεαὶ πρότερον μὲν ἐγεννήθησαν καὶ ἐτράφησαν (ἀνεστραμμένης διαδοχῆς ἐν τῷ κεμένῳ κατὰ γνωστὸν σχῆμα), ἤδη δὲ ἔχουν φθαρεῖ· ἐπὶ τρίτης, τὸ λοιπόν, βασιλεύει ὁ γηραλέος.

Πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θεμελιώδους ἀπαιτήσεως τριῶν, συνολικῶς, γενεῶν, προβάλλεται ἡ τῶν Σχολίων B ἐναλλακτικὴ ἐρμηνεία: «ἡ γενεὰς φησι (α) τὴν τε τῶν πατέρων ὑφ' ὧν ἐγεννήθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτῶ συνήλικες, καὶ (β) τὴν τῶν ἀδελφῶν, οἱ ὑφ' Ἡρακλειδῶν (τοῦ Ἡρακλέους αὐτοῦ ὀρθώτερον- καὶ οὕτως εἰς τὰ Πορφυριανά, κατωτέρω) ἐφθάρησαν. ἄρχει δὲ (γ) τῶν παίδων τῶν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, τῆς τρίτης αὐτῶ (οὕτω διορθωτέον ἐκ τοῦ

χειρογραφικοῦ αὐτῶν) οὐσης γενεᾶς. καὶ γὰρ ὁ *Ληγούσης ἡμέρας ἐπιδημήσας καὶ τῆ τρίτῃ ἐξ ἔωθινοῦ ἐξιῶν διὰ τρίτης ἀποδημεῖν λέγεται, καίτοι μίαν μόνην τελέσας τὴν μέσην*». (Παρόμοια ἀναγράφονται καὶ εἰς *Σχόλια T* καὶ ὡς Πορφυριανὰ μαρτυροῦνται εἰς τὰ τοῦ Νεοπλατωνικοῦ *Ὅμηρικὰ Ζητήματα* §12, pp. 67-9 ed. Sodano)). Γεννηθεὶς λοιπὸν ὁ Νέστωρ τηλύγετος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατρὸς του ἀπηκμασμένου, καὶ βασιλεύων στρατηλατῶν τε τῶν υἱῶν του καὶ τῶν συνομηλίκων των, λεχθήσεται, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, *διαμετρῶν τριῶν γενεῶν τὸν βίον* (αἱ τρεῖς ἡμέραι τοῦ παραδείγματος), ὁ ἴδιος βιῶν ἀπλῶς παρατεταμένην ἀκμὴν κανονικῆς χρονικῶς ἀνθρωπείου ζωῆς, τῆς φθορᾶς τῆς δευτέρας γενεᾶς ἀναφερομένης περιοριστικῶς εἰς τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν (καὶ ἄλλων ἀριστείων) ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐκπνοὴν τῆς ὅλης γενεᾶς.- Ἀλλ' ὁποῖον τὸ διαφέρον τότε τοιαύτης περιστάσεως; Πάντες γεννῶνται ὑπὸ τῆς γενεᾶς τῶν πατέρων των, ἀκμάζουν κατὰ τὴν ἀκμὴν των καὶ παρατείνουν συνήθως τὸν βίον των καὶ μέχρι τῆς ἀκμαζούσης ἀνδρότητας τῶν υἱῶν των. Ἀπλῆ γεροντικὴ θαλερότης δὲν ἐξηγεῖ τὴν ἰδιαιτάτην καὶ εἰδικωτάτην ὀμήρειον διατύπωσιν. Ἐξ ἄλλου δὲν συνετάγη μόνον ὅπως δῆποτε πρὸς τρεῖς γενεὰς ἀνδρῶν ὁ Νέστωρ, ἀλλ' ἐβασίλευσε αὐτῶν κατὰ τὸ ἐν Ὀδυσσεΐα προμνημονευθέν. Καὶ ναὶ μὲν θὰ ἐνηρμονίζετο ἡ βασιλικὴ αὕτη *συναράταξις τόσαις γενεαῖς πρὸς τὰ ἱστορημένα περὶ τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἀριστείας τοῦ μεγάλου ἥρωος* (cf. *Ἰλιάς*, Λ, 689-92 καὶ Ε, 395-402 μετὰ τῶν *Σχολίων*) ἐάν, φονευθέντος καὶ τοῦ *Νηλέως* (ὡς θέλει ὁ *Ἀπολλόδωρος*, *Βιβλιοθήκη*, II, §142) μετὰ τῶν ἀδελφῶν πάντων (ῶν νεώτατος καὶ δωδέκατος ὁ Νέστωρ. Ὅλων τὰ ὀνόματα παραδίδονται ὑπὸ τῶν *Σχολίων B* εἰς Λ, 692. Ὅρθην καὶ ἐνδιαφέρουσαν διάλυσιν σχετικοῦ πρὸς τοὺς *Νηλείδας* ἐπιχειρήματος τῶν «*χωριζόντων*», v. *Σχόλια T* εἰς Λ.692) καὶ τῶν *Πυλίων Παναριστῆων*, ἐβασίλευσε νεαρὸς ὁ Νέστωρ ἐπὶ τῶν τῆς γενεᾶς τοῦ πατρὸς του, κατόπιν τῶν τῆς ἑαυτοῦ, καὶ νῦν τῶν τῶν υἱῶν του. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ρητῶς ἀποδεικνύει τὸν *Νηλέα* ἐπιζήσαντα τῆς ἀνδροκτασίας (Λ, 682; 716), μόνους δὲ τοὺς ἑνδεκα ἀδελφοὺς ἐκ τῆς οἰκογενείας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀριστήας

ἀπολολώτας ὑπὸ τῆς ἠρωϊκῆς μῆνιος (Λ, 691). Ὡστε ὁ Νέστωρ δὲν ἐβασίλευσε ἐπὶ τῆς γενεᾶς τοῦ πατρὸς του, ἀλλὰ, παραφυλλάττοντες κανονικὴν διάβασιν τοῦ Νηλέως, ἡ ἡγεμονία τοῦ Πυλίου χρυσορρήμονος Γέροντος πρῶτον συνεπάγη ἐπὶ τῆς ἰδίας του γενεᾶς. Ἐκ περιουσίας δὲ σημειοῦμεν ὅτι, καὶ κατὰ τὴν κρινομένην ὑπόθεσιν, ἐναρχόμενοι ἐκ τῆς πατρικῆς γενεᾶς τοῦ Νέστορος, αἱ δύο πρῶται γενεαὶ ἐξέλιπον, τοῦ ἰδίου ἐπομένως ὑπερβάντος τὸν κανονικὸν ὄρον ζωῆς. Καὶ εἶναι τοῦτο τὸ δεσμεῦον εἰς πλεόν συγκεκριμένον χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τὸ περιεχόμενον τῆς ὡς ἄνω ὑποθέσεως, τροποποιοῦν αὐτὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπολανθάνουσαν καὶ ὑποθαλπομένην ἄποψιν ἐπαρκείας ἐξώρως θάλλοντος ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπερορίου Βασιλέως. Ακαίρως ἐπικαλοῦνται τὰ Σχόλια Β καὶ Γ τὴν ἐπαρωγὴν, φορμαλιστικὴν ἐδῶ καὶ ἀδύναμον, γενεᾶς τριακονταετοῦς διαρκείας, ὡς ἐὰν ὁ ποιητὴς ὑπεδήλωνε ἀπλῶς φθορὰν δύο τριακονταετῶν περιόδων*, ἥτοι πάροδον 60 ἐτῶν. Ὁ Ὅμηρος ἐννοεῖ καταδήλως διὰ τῆς γενεᾶς, φορὰν ἀνθρώπειον, δίκην ἐτησίου δημητριακοῦ καρποῦ καὶ ὀπώρας, τῆς ὁποίας ἡ φθορὰ συντελεῖται ἐπὶ τῇ ἐκμετρήσει τοῦ βίου τῶν μελῶν της** - ἀπέχουσαν πάντως ὅμως τῆς προηγουμένης καὶ τῆς ἐπομένης τῆς διάστημα εἰς ὃ ἀποκαθίσταται ἀκμάζων ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀκμάζοντος ἄρρενος, συμμετρούμενον ὑπὸ τῆς κρατούσης κυρίας ἡλικίας γάμου καὶ ἀρχῆς τεκνογονίας. Δικαίως ὁ Πορφύριος αἰσθάνεται

* «Ἡ ὅτι ἐπειδὴ ἡ γενεὰ λ' ἔχει ἔτη, αὐτὸς δύο πληρώσας εἰς τὴν τρίτην κατελέγετο, ὥστε δύο γενεαὶ ἀνθρώπων ἐφθάρησαν οὐχ ὅτι δὲ ἀνθρώπων δύο ἀπέθανον γένη, τοῦτό φησιν, ἀλλ' ὅτι δύο περιοδικαὶ γενεαὶ ἦτοι τριακονταεταίαι. οὕτω δὲ τούτου φρασθέντος, καίτοι εἰ ζῶσί τινες τῶν σὺν αὐτῷ γηρασάντων, ὅμως αἱ περιοδικαὶ δύο γενεαὶ διεφθάρησαν». Τὰ αὐτὰ καὶ τὰ Σχόλια εἰς Ὀδύσειαν γ, 245 ἀναφέροντα τὴν ἐρμηνείαν εἰς Πορφύριον. Καὶ πράγματι ἀνευρίσκεται εἰς τὰ τοῦ Νεοπλατωνικοῦ Ὀμηρικὰ Ζητήματα §12 (pp. 67-9 ed. Sodano), κατὰ ταῦτά ὡς ἐπικουρικὴ δευτέρα προσέγγισις μετὰ τὰ περὶ καὶ κατὰ τὸ «διὰ τρίτης ἡμέρας».

** Τί σαφέστερον ἐπ' αὐτοῦ τῶν διαβοητῶν στίχων, *Ἰλιάς* Ζ 144 sqq.:

τὸν δ' αὖθ' Ἴππολόχοιο προσηύδα φαίδιμος υἱός·
 Τυδεΐδη μεγάθυμε, τίη γενεὴν ἐρεείνης;
 οἴη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
 φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
 τηλεθόωσα φύει· ἄρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη·
 ὡς ἀνδρῶν γενεή, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

ἀβεβαίως καὶ ἀσταθῶς περὶ τὰς ἐξηγήσεις του: Ὅμηρ. Ζητ. §12 p. 69 Sodano: «ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ὡς τὸ ἀμφίβολον ἔχοντα, ἐνδοιάζοντα δεῖ ἐξηγεῖσθαι». Ἄλλ' ἀταλάντευτος ἢ ὀρθότης πανταχοῦ καὶ ἐδῶ. –

Ἀβιάστως κατεπειγόμεθα, ἐν καταλήξει, εἰς ὅτι καὶ ἀρχῆθεν αὐτοφανῶς προεβάλετο, βασιλείαν μὲν δηλαδὴ Νεστόρειον παρεκτεινομένην ἐπὶ τρεῖς γενεάς, φθορὰν δὲ τῆς προηγουμένης του γενεᾶς καὶ τῆς αὐτοῦ. Ἐναρμονίζοντες λοιπὸν τὰ παραδεδομένα, διακρίνομεν ὡς ἐξῆς αἶροντες ἐμφαινομένην διαφωνίαν συνωδὰ ταῖς πηγαῖς: Νεώτατος ὢν τῶν δώδεκα Νηλέως υἱῶν ἐγεννήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ὅρια τῆς πρώτης μετὰ Νηλέα γενεᾶς, ἐξωροῦντος ἤδη τοῦ πατρός του, καὶ προσπελάζων τῇ μεθεπομένη τοῦ Νηλέως γενεᾶ· καὶ νέος βασιλεύσας, τὴν τε πρώτην μετὰ Νηλέα γενεάν ἐξήνεγκε κατὰ κανονικὴν φυσικὴν τάξιν, καὶ ἡ δευτέρα προσεχῆς παρῆλθε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡγεμονεύων τῶρα καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς τρίτης ἀπὸ Νηλέως γενεᾶς. Καὶ πάλιν, ἀφορμώμενοι εἰς τὰς γενεαλογικὰς ἀριθμήσεις ἀπὸ Νέστορος αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ πατρός του, ἐκμετροῦμεν μίαν ἡγεμονίαν του ἐπὶ τῆς προηγουμένης του γενεᾶς ἀφοῦ μείραξ προεστάθη, καὶ δευτέραν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀνδρωθείσης τελέως, τρίτην τέλος ἐπὶ τῆς ἐπομένης του, ἐν βαθῦ γήρατι κραταιῶς ἠνιοχεύων τὸ ἄρμα τῆς πολιτείας.

Ὅστε, συντέμνοντες, τὸ μὲν Ἰλιακὸν χωρίον ἐρμηνευτέον κατὰ τὸ φυσικώτατον ὡς ὑποδηλοῦν τὴν Νεστόρειον ὑπερακόντισιν τοῦ κανονικοῦ ὁρίου ζωῆς τῆς γενεᾶς του· τὸ δὲ Ὀδυσσειακὸν «τρὶς βασιλεῦσαι γένεα» κατανοεῖται ἐξ ἑκατέρας τῶν δύο προλογισθειῶν ἀπαριθμήσεων. Βασιλεύει βεβαίως καὶ ἡγεῖται ὁ ἄρχων κυριώτατα ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ ὄχι ἐπὶ φθινόντων γερόντων ἢ ἀτελῶν προσέτι νεανιῶν. Καὶ στενώτερα νοητέον τὸ ὀμηρικὸν «βασιλεὺς ἀνδρῶν». Συμπαραμαρτυροῦν καὶ τὰ Πορφυρείου καταγωγῆς σχόλια (π.χ. Σχόλια Β ad A 250: «αὐτὸς δὲ (sc. ὁ Νέστωρ) ναύαρχος ἦν τῶν ἐν τῇ τρίτῃ γενεᾷ γενομένων, οἱ ἦγον τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν καὶ πρὸς τὸ πολεμεῖν χρήσιμον. Cf. Πορφύριος, Ὅμηρικὰ Ζητήματα, §12 p. 68 Sodano; Σχόλια Τ ad loc.). –

Μετὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν δὲν ἀπομένει παρὰ ὁ ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τῆς Νεστορείου ἡλικίας κατὰ τὸ τέλος τῶν Τρωϊκῶν. Κατατιθέντες ἐπίτευξιν τελείας ἀνδρότητας ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς τετάρτης ἐβδομάδος, καὶ τριπλῆν διαίρεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἰς περίοδον αὐξήσεως, ἀκμῆς καὶ φθίσεως, ἴσην δὲ ὡς ἔγγιστα διάρκειαν τῶν τριῶν μερῶν νεανικῆς ἀνδρώσεως, ἀκμαζούσης ἀνδρότητας καὶ γεροντικοῦ ἐξανδρισμοῦ, διαβλέπομεν τὰ τρισσὰ ὅρια τῆς ζωῆς εἰς τὰς κρισίμους ἡλικίας τῶν 28, 56 καὶ 84 ἐτῶν. (Διὰ τὴν δωδεκάτην ἐβδομάδα ὀριακὴν πεπληρωμένης ζωῆς v. Censorinus, *de die Natali*, 14, 10: "...postremum octogensimum et quartum, in quo Staseas terminum vitae defixit"). Ὡστε 85ετῆς περίπου Νέστωρ κατὰ τὸ τέλος τῶν Ἰλιακῶν πληροῖ τὰς δύο συνθήκας, ὑπερβὰς τὸ μέτρον ζωῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ διῦδων ἐν ἡγεμονίᾳ δύο γενεὰς φθιμένας, ἐκμετρήσας δὲ ἀφ' ἑτέρου, περὶ τὰ 67 ἔτη βασιλείας τότε καὶ 77 κατὰ τὰ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ Τηλεμάχεια, καὶ οὕτω συμπαρεκταθεὶς ἐπὶ μίαν ἀκρᾶσαν καὶ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τῶν δύο γειτονικῶν γενεῶν ἀκμαζόντων ἀνδρῶν ($3 \times 28 = 84$), ἀφοῦ νεώτατος ἐβασίλευσε (ὑποθετέον περὶ, τὸ πολὺ, τὰ 18 ἔτη ὧν), τελευταῖος καὶ δωδέκατος Νηλεῖος γόνος πεφονευμένων πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἔφηβος ἔτι πρωτομειραξ ἀνδραγαθήσας προώρως κατὰ τὰ τέλη τῆς τοῦ πατρὸς του ζωῆς καὶ βασιλείας (cf. *Ἰλιάς* Λ, 716 sqq.:

_____ οὐδέ με Νηλεὺς
εἶα θωρήσσεσθαι, ἀπέκρυσσε δέ μοι ἵππους·
οὐ γὰρ πῶ τί μ' ἔφη ἴδμεν πολεμήϊα ἔργα·
ἀλλὰ καὶ ὡς ἵππεῦσι μετέπρεπον ἡμετέροισι
καὶ πεζός περ ἑών, ἐπεὶ ὡς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη).

Κατὰ τοιαύτην ἔννοιαν ἐννοητέα τὰ τοῦ Εὐσταθίου, *Σχόλια εἰς Ὅμηρον*, p. 97.10: «λέγεται οὖν τις καὶ τρίτη ἔννοια τοιαύτη, ὅτι δύο γένη ἀνθρώπων ὅλα παρήλθον, αὐτὸς δὲ ἄρτι τῶν τρίτων ἤνασσε, οἷον ἐβασίλευσε ἔτι παντελῶς νεάζων ἀκμαίων καὶ ἤδη τελείων στρατιωτῶν (ἢ «πρώτη βασιλεία») κ.τ.λ.» –

Άνεπαρκῆ λοιπὸν ἀποδεικνύονται τὰ 70 περίπου ἔτη (Ἀλεξανδρινῶς καὶ Πορφυρίως κατὰ ἀκοινώνητον σύμπνοϊαν) τῶν Σχολίων. Ἡ δὲ τεκμαιρομένη 90ετία συμπίπτει ἀριθμητικῶς πρὸς τρεῖς τριακονταετείς γενεάς, καὶ εἶναι ἡ Νεστόρειος ὀμηρικὴ ἡλικία κατὰ Πλούταρχον, *Μάρκος Κάτων*, 15, *ad fin.*: «Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἐποίησατο (sc. ὁ Κάτων) τῶν ἀγῶνων, τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων (μετὰ τὴν 86ετίαν του) Σερουῖου Γάλβα κατηγόρησεν ἐνενηκοντα γεγονῶς ἔτη. κινδυνεύει γὰρ ὡς ὁ Νέστωρ εἰς τριγωνίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν». Τὸν λογισμὸν ἐπεκύρωνον καὶ γραμματικοί, τῆς ὀλοκληρωτικῆς καὶ συγκριτικῆς σχολῆς ἀναμφιβόλως μετὰ τὸν ἀλεξανδρινὸν ὑπερκριτικισμόν, ἀνεπιβεβαιώτως μὲν ὑπὸ τῶν Σχολίων, ρητῶς ὅμως τεκμαιρομένων ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμιδώρου, *Ὀνειροκριτικόν*, II, 70 (p. 157 Rigaltius = p. 251 Reiff): «Κατ' ἐνίους δὲ (sc. ἔχει ἡ ἀνθρωπίνη γενεὰ) τριάκοντα. Ὅθεν καὶ τὸν Νέστορα βούλονται τινες ὑπερβαίνειν τὰ ἐξήκοντα ἔτη, εἶναι δὲ ἐν τῇ τρίτῃ γενεᾷ καὶ εἰς ἐνενηκοντα ἔτη γεγονέναι ὃν φησιν ὁ ποιητής» - καὶ ἀκολουθεῖ τὸ Ἰλιακὸν χωρίον. Ἄλλ' ἡ ἀρτεμιδώρειος διατύπωσις ὀδεύει κλονιζομένη, ἀποσιωπούμενης τῆς ὀπισθεν λεπτομερεστέρας ἐπιχειρηματολογίας οἷα ἡ προεκταθεῖσα. Διότι ἐὰν βεβαίως γενεὰ ἐσήμαινε *simpliciter* ἐν τῷ ὀμηρικῷ χωρίῳ περίοδον 30 ἐτῶν, τότε ὁ Νέστωρ θὰ ἔκειτο ἀπλῶς μετὰ τῶν 60 καὶ 90 ἐτῶν καὶ οὐδὲν πλέον. Κατὰ ταῦτα νοητέα καὶ τὰ τοῦ Λουκιανοῦ, *Μακρόβιοι*, 4 (p. 210, ed. Hemsterhusius): «Νέστορα μὲν οὖν τὸν σοφώτατον τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τρεῖς παρατεῖναι γενεάς Ὅμηρος λέγει». «Τριγέρων» ἀποκαλεῖται ὁ Νέστωρ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, *Δειπνοσοφισταί* X, 433b οἷον εἰπεῖν βαθυγέρων, κατὰ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιτατικὴν σημασίαν τοῦ τρίς. Βέλτιον τοῦτο τῆς ὑποθέσεως τριαγωνίου Νέστορος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, κατὰ τινὰ πεπλανημένα Ρωμαϊκὰ πρότυπα. Ἡ Σούδα s.v. τριγέρων ἐξηγεῖ: «τρεῖς γενεάς βιούς, τουτέστιν ἐνενηκοντούτης», παραθέτων καὶ τὸν β' στίχον τοῦ ἀμέσως μετὰ καταγεγραφομένου ἐπιγράμματος. Ἐπιτυχῆς προσδιορισμὸς ἐξ ἐσφαλμένου λογισμοῦ ὡς πλειστάκις ἀνεῖπον. Cf. ἐπίσης διὰ τὸν

χαρακτηρισμὸν *Anthologia Palatina* VII, 144 (= *Epigrammata Adespota* DCXXII, ed. Jacobs = III p. 283 Reiske):

Ἦδυεπῆς Νέστωρ Πύλιος Νηλήϊος ἥρωσ
ἐν Πύλῳ ἠγαθέη τύμβον ἔχει τριγέρων.

Καὶ *Anth. Pal.* VII, 157 = *Adespota* CCCCVII Jacobs = III p. 237 Reiske:

τρεις ἐτέων δεκάδας, τριάδας δύο μέτρον ἔθηκαν
ἡμετέρης βιοτῆς μάντιες αἰθέριοι.
ἀρκοῦμαι τούτοισιν. ὁ γὰρ χρόνος ἄνθος ἄριστον
ἡλικίης. Ἔθανε χῶ τριγέρων Πύλιος.

Μάντιες αἰθέριοι εἶναι οἱ ἀστρολόγοι, οἱ ὅποιοι καὶ προέγνωσαν διάρκειαν ζωῆς 36 ἐτῶν εἰς τὸν ποιητὴν μας. Εὐστοχώτατα χαρακτηρίζει τὸ ὄριον τοῦτο ἄνθος ἄριστον ἡλικίης, κατὰ θάλλουσαν ἀνδρότητα. Ψυχρότατη, ἐξ ἀντιθέτου, εἶπερ καὶ οὐκ ἄνευ ἀρμόζοντος κέντρου, ἡ ἐπιγραμματοποιΐα καὶ ἡ ἐν αὐτῇ εἰρωνεία τοῦ Ἀντιπάτρου τοῦ Θεσσαλονικέως V (edd. Gow et Page) = *Anth. Pal.* IX, 12 = VI Jacobs = II, 110 Reiske:

Τρὶς δέκα με πνεύσειν καὶ δις τρία μάντιες ἄστρον
φασιν, ἐμοὶ δ' ἀρκεῖ καὶ δεκάς ἢ τριτάτη.
Τοῦτο γὰρ ἀνθρώποις βιοτῆς ὄρος, οἱ δ' ἐπὶ τούτοις
Νέστορι. καὶ Νέστωρ δ' ἤλυθεν εἰς Αἴδην.

Διαπομπεύει ὁ Ἀντίπατρος τοὺς ὀρίζοντας γραμματικούς τριακονταετῆ γενεάν (ἀναφερόμενος εἰς τὴν κυρίαν καὶ πρωταρχικὴν σημασίαν τοῦ ὄρου) καὶ μετὰ ταῦτα, κατανέμοντες εἰς τὸν Νέστορα διάρκειαν βίου ὑπὲρ τὰς δύο γενεᾶς ὡς τι ἐξαιρετικὸν ἐκκαλοῦν τὴν ἰδιαίτερωτάτην ὀμηρικὴν μνειάν. «οἱ δ' ἐπὶ τούτοις» sc. ὄροι ἢ χρόνοι.

Εἰς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν διεκτραγωδοῦν οἱ Λατῖνοι τὸν Νεστόρειον βίον λογιζόμενοι πληροῦντα τρεῖς ἀνθρωπέους αἰῶνας. Οὕτω ὁ βαρύφυος, ποικιλάρμοστος καὶ πολυσκέψιος Propertius, II, 13, 43 sqq.:

Atque utinam primis animam me ponere cunis
iussisset quaevis de tribus una soror!

Nam quo tam dubiae servetur spiritus horae?

Nestoris est visus post *tria saecula* cinis.

Cui tam longaevae minuisset fata senectae

Gallicus Iliacis miles in aggeribus!

Non ille Antilochi vidisset corpus humari,

diceret aut, O mors, cur mihi sera venis?

Ἴδου καὶ ὁ Ovidius, *Met.* XII, 186 sqq.:

_____ Ac si quem potuit spatiosa senectus

spectatorem operum multonum redder; *vixi* (ὁμιλεῖ ὁ

Νέστωρ)

annos bis centum: nunc tertia vivitur aetas.

Σαφής, εἰ καὶ αἰνιγματωδῶς γριφίζων, ὁ Ausonius *Edyllum* XI (No. 336 Souchaei = p. 200 Peiper), 11-2:

Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos

et totiens trino cornix vivacior aere.

Τρεῖς ἐπέκλωσαν αἱ Μοῖραι ἐξ ἀρχῆς νήματα ζωῆς διὰ τὸν Νέστορα, βιώσαντα τρεῖς λοιπὸν βίους ἀνθρώπων. Τὰ ἐπόμενα περὶ κορώνης κ.έξ. συνάπτονται πρὸς τὰ μέλλοντα παρεισάγεσθα ἡσιόδεια, καταφάσκουν δὲ τὸ βέβαιον τῆς ἐρμηνείας. – Συμπεπληρωμένους βούλεται τοὺς τρεῖς ἀνθρωπείους αἰῶνας ὁ Ausonius ἐν *Epitaphia Heroum*, VIII (No 225 Souchaei = p. 75 Peiper):

Hoc tegor in tumulo quarti iam prodigus aevi

Nestor, consilio clarus et eloquio.

Obiecit sese cuius pro morte peremptus

filius et nati vulnere vivo pater.

Eheu, cur fatis disponere sic placet aevum

tam longum ut nobis, tam breve ut Antilocho?

Ἐπιφυλακτικώτερος κατὰ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν ἀλλ' ἀοριστότερος ὁ Horatius, *Carmina*, II, 9, 13 sqq.:

At non ter aevo functus amabilem

ploravit omnes Antilochum *senex*
annos, _____

Ἄλλ' ὁ Juvenalis ὀρμητικώτερον, ὡς εἰκός, χρώμενος τοῖς πράγμασι καὶ
ρήμασι, καὶ πάντοτε οὐκ ἄνευ βιασμοῦ, πλατυάζει ἀκαιρότερον: *Satira X*, 246
sqq.:

Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui tot per saecula mortem
distulit, atque suos iam dextra computat annos,
quique novum toties mustrum bibit. _____

Ἡ καταμέτρησης ἤρχιζε διὰ τὰς δεκαετίας ἐκ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς διαδοχικῶς
ἐκτεινομένων τῶν δακτύλων ἀπὸ ἀντίχειρος καὶ ἐφεξῆς, κατόπιν δὲ
ὁμοιοτάκτως συγκλειομένων καὶ ἀντιστοιχῶς διὰ τὰς ἑκατονταετίας ἐπὶ τῆς
δεξιᾶς χειρὸς. Ὁρθῶς διακηρύσσουν τὸ ρωμαϊκὸν λάθος τὰ *Σχόλια ad loc.*: “*Rex*
Pylius: Nestorem dicit, qui dicitur, tertiam usque aetatem vixisse, id est trecentos
annos, ut dicit Homerus”! Διὰ ποιητικωτέρας λοξοπλασίας ταῦτόν τοῦτο
ἐξέφρασεν ὁ Laevius εἰς τὴν *Alcestin* “quod de Nestore ait ‘*trisaeculisenex*’ et
‘*dulcioreloquus*’” (Aulus Gellius, *Noctes Atticae*, XIX, 7, 3), ἐν μέσῳ ἀθρόας
συνθετολεξοποιΐας. *Senex trium saeculorum*.

Καὶ τοῦτο μᾶς συνδέει πρὸς τὰ ἔτρουσκολατινικὰ *saecula*, τὴν
μεγίστην δηλαδὴ διάρκειαν ἀνθρωπείας ζωῆς. Ἄλλ' ὅπως τὸ *saeculum* καὶ τὸ
aevum ἀναμφίβολον παρέχουν τὴν ἔννοιαν τοῦ αἰῶνος ὡς περιόδου ἐν ἣ
ὀλοκληροῦνται τι, περατωθείσης πάσης τῆς ἀνελίξεως τῆς οὐσίας του εἴτε ὡς
μεγίστης διαρκείας εἴτε, οὐδετερώτερον, ὡς τοιαύτης περιόδου *simpliciter*,
οὔτω καὶ ἡ *aetas* (τὴν αὐτὴν περίοδον πλήρους βίου κατασημαίνουσα,
παραδηλουμένου εὐκρινεστέρως ὅμως τοῦ βαθμιαίου τῆς πορείας
ὀλοκληρώσεώς του, ὡς e.g. ἐν *gradus aetatis*), ἀναμφίλογον ἐμφανίζει καὶ τὸ
Κικερώνειον, *Cato, de Senectute*, X (§31): “*Tertiam enim iam aetatem hominum*
vivebat” sc. ὁ Νέστωρ. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ σημαίνει ἡ λέξις μίαν

ὑποπερίοδον τῆς ζωῆς, οἷον ἡλικίαν τινα νηπιότητος, παιδικήν, ἐφηβείαν, νεότητος κ.τ.λ., ἀλλὰ τοῦτο καταδηλοῦται ὑπὸ τῶν συμφραζομένων. Cf. e.g. Cicero, *De Officiis*, II, 13 (44-5): “Nam si quis ab *ineunte aetate* (= ἀρχομένου τοῦ βίου, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας) *habet causam celebritatis et nominis...* (45) *Quorum* (sc. τῶν τοιούτων) *autem prima aetas* propter humilitatem et obscuritatem in hominum ignoratione versatur; ii simul ac *juvenes* esse coeperunt, magna spectare et ad ea rectis studiis debent contendere: quod eo firmiore animo facient, quia non modo non invidetur *illi aetati*, verum etiam favetur. Prima est igitur *adolescenti* commendatio ad gloriam, si qua ex bellicis rebus comparari potest; in qua multi apud maiores nostros exstiterunt: semper enim fere bella gerebantur. *Tua* autem *aetas* incidit in id bellum, cuius altera pars sceleris nimium habuit, altera felicitatis parum. Quo tamen in bello, quum te Pompeius alae alteri praefecisset, magnam laudem et a summo viro et ab exercitu consequere equitando, iaculando, omni militari labore tolerando. Atque ea quidem tua laus pariter cum republica cecidit”. Δὲν ἡδυνάμην, αὐτονοήτως, νὰ διακόψω τὴν ροὴν ἐν μέσῳ τῶν τελευταίων χαρακτηριστικῶν προτάσεων. Ἀλλ’ ὡς διὰ τὸ προκείμενον, ἡ εὐκοσμος ρητορικὴ ἐναλλαγὴ χρήσεως τῆς εἰδικῆς ὀνομασίας μιᾶς ἀνθρωπίνης ἡλικίας καὶ τοῦ *aetas* μετὰ τινος ἐκπεφρασμένου ἢ ἐννοουμένου προσδιορισμοῦ περιορίζοντος τὴν ἀναφορὰν τοῦ εἰς τινα τῶν βαθμίδων τοῦ οὐδὲν ἐνέχει τὸ πραγματικῶς ἀσαφὲς ἢ διαμφιλεγόμενον, ὄχι μόνον διὰ τὰ *prima aetas* καὶ *illi aetati*, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ *tua aetas* προδήλως σημαῖνον «ἡ γενεά σου, ἡ ζωὴ σου, καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βίου σου τὸ ὁποῖον, ὡς προελέχθη, καταλληλότατον εἶναι καὶ εὐκαιρότατον εἰς διὰ πολεμικῶν ἀνδραγαθιῶν κτωμένην δόξαν, ἢ νεότης σου ἐπομένως». Οὐδεμία ἀνάγκη, ἀλλ’ οὐδ’ εὐκαιρία νὰ νοήσωμεν ἐνθάδε τὸ *aetas pro adolescento* ἢ *juventuta* (μετὰ τοῦ Broukhusius ad *Propertius*, I, 6, 21. Σημειωτέον ὅτι ἐκεῖ *tua aetas* σημαίνει ἀπλῶς ἡ ζωὴ σου καθ’ ὅσον πρόκειται περὶ πατριωτικῆς φιλοτιμίας ἐξοριζούσης τὰ ἔργα τῆς Ἀφροδίτης). –

Ἐπὶ τέλους, εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐξενίκησε ὥστε γενεὰ νὰ δηλοῖ τὴν περίοδον μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ἀνθρωπείων φορῶν καὶ παραγωγῶν οὕτως εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ, δυνατοῦ βεβαίως, συνολικοῦ καὶ ὀλοκλήρου βίου. Ἀλλὰ κατ' Ὅμηρον, εἶδομεν, γενεὰ εἶναι γονή τις καὶ ἡ πλήρης ζωὴ της, διαδοχικαὶ ὁμῶς γενεαὶ ἀπαριθμοῦνται ὄχι διὰ τῶν ὀλικῶν περιόδων (ὡς τὰ saecula) ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν γεννήσεων πάππου – πατρὸς – υἱοῦ – ἐγγονοῦ κ.τ.λ. Διάστημα λοιπὸν τριῶν γενεῶν, ἀπολύτως μὲν δύναται ὄχι, φερ' εἰπεῖν, 3x84 – 752 ἔτη ἀλλὰ μόνον 84+28+28 = 140 ἔτη, ἐν ἀναφορᾷ δὲ πρὸς τι μέρος της καὶ τινα δραστηριότητα δραστικῶς μικροτέρα, ὡς ἐν προκειμένῳ κατὰ τὰ ἀνδρεῖα ἔργα πολέμου, τὸ πολὺ 3x28 = 84 ἔτη. Ὅχι πάντως διότι γενεὰ σημαίνει καθ' Ὅμηρον περίοδον, ἔστω, τριακονταετῆ, δηλαδὴ ἀπόστασιν ἐφεξῆς γενεῶν. Ἄκυρον λοιπὸν, φραστικῶς τουλάχιστον, καὶ τὸ τοῦ Ἀπολλωνίου, Λεξικὸν Ὀμηρικὸν s.v. γενεή: «Σημαίνει πολλὰ... ἐπὶ δὲ τῆς ἡλικίας ἀφ' ἧς δύναται τις γεννᾶν»

τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων...»

Ἐπὶ πλεον ἀπαρχὴ γονίμου ἡλικίας θεωρητέα βεβαίως ὄχι ἢ ὅπωςδήποτε καὶ φυσιολογικὴ δεκατετραετής, ἀλλ' ἢ πρέπουσα καὶ ἐκ τετελειωμένης ἀναπτύξεως κατὰ τὰ προρηθέντα. Ἡ ἰδιαιτερότης τοῦ Ἡσυχιανοῦ λεξικοῦ καταδηλοῦται καὶ ἐν προκειμένῳ, s.v. Γενεά «φυλή. ἐπὶ διαστήματος χρόνων (vel. χρόνου) τῶν μὴ κατ' αὐτὸ <συμ>βεβιωκότων.

τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων.

τὴν δὲ γενεὰν ὑφίστανται ἐτῶν οἱ μὲν, κ', οἱ δὲ κε', οἱ δὲ λ'». Ταυτὰ ταῦτα ἐκτὸς τῶν χρονικῶν ἀριθμητικῶν προσδιορισμῶν καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ s.v. (ὄπου καὶ χρόνου ἀντὶ χρόνων). Ἡ προσθήκη μου ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἐννοήματος: ἡ γενεὰ περιλαμβάνει τὸ μὴ κοινὸν διάστημα τοῦ βίου διαδοχικῶν γενεῶν. Κατ' αὐτό, sc. τὸ διάστημα. Προτεροῦσα ἢ προηγουμένη γενεὰ καὶ ὑστεροῦσα ἢ ἀμέσως ἐπομένη ἀπαρτίζουν μετ' ἐνὸς ἐνδιαμέσου συμβιουμένου τμήματος τὴν συνέχειαν τῆς ἀνθρωπείου διαδοχῆς. Ἡ προϋποτεθεῖσα ἀνωτέρω ἰσόμοιρος τριπλῆ διαίρεσις τῆς ζωῆς τελείως συναρμόζεται πρὸς τὴν προφανῶς ὑπεννοουμένην ἐδῶ ἰσότητα τῶν δύο

ἐκατέρωθεν ἀξένων μορίων μεταξύ των καὶ πρὸς τὸ κοινόν: ἀποκαθισταμένου ὀλοκλήρου κύκλου καὶ ἐν ταυτῶ διηνεκοῦς προόδου, ἀφοῦ ἡ ἀνδρωσις τοῦ πατρὸς γεννᾷ τὸν υἱόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ μὲν τῆς ἀκμῆς εὐρίσκει τὸν πατέρα ἐν γήρατι, παῖδα δὲ καὶ ἐγγονὸν γεννώμενον, τὸ δὲ πέρας συντελεῖται μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς καὶ τῆς τοῦ ἐγγονοῦ ἀρχομένης ἀνδρότητας καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὁρθωτάτη ἀνάλυσις βεβαίως, ἄστοχος μὲν τοῦ ὀμηρικοῦ διανοήματος, κατὰ πάντα ὅμως συνάδουσα πρὸς τοὺς κοινούς προϋποτιθεμένους ἀρμούς ἀντιλήψεως καὶ συλλήψεως τῶν προκειμένων, ὡς ἀνέπτυξα.

Μετὰ τὰ ὀμηρικὰ δικαιωματικῶς τὰ ἠσιόδεια. Ἀπαριθμεῖ, ἀπὸ φωνῆς Ναΐδος Νύμφης, τοὺς αἰῶνας μακροβίων ζώντων ὁ Ἡσιόδος (Fr. 183 Rzach = 304 Merkelbach et West), apud Πλούταρχος, *Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων*, 11, 415C sqq.: «ὁ δὲ Ἡσιόδος οἶεται καὶ περιόδοις τισὶ χρόνων γίνεσθαι τοῖς δαίμοσι τὰς τελευτάς· λέγει γὰρ ἐν τῷ τῆς Ναΐδος προσώπῳ καὶ τὸν χρόνον αἰνιττόμενος:

ἐννέα τοι ζῶει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
 ἀνδρῶν ἡβώντων· ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος·
 τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκειται· αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
 ἐννέα τοὺς κόρακας· δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας
 νύμφαι εὐπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο».

Μάχη συνάπτεται περὶ τὸ “ἡβώντων” καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς γενεᾶς ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἐν τὸ προφανές, ὅτι ὁ Ἡσιόδος ἀναφέρεται εἰς ἀνθρώπειον αἰῶνα διὰ τοῦ ὄρου. Ἡ κορώνη διαμετρεῖ 9 ἀνθρωπίνους βίους, ἡ ἔλαφος ἰσάζει κατὰ διάρκειαν ζωῆς πρὸς 4 κορώνας (ὄχι γεννώσας καὶ γεννωμένας κατὰ διαδοχὴν, ἀλλὰ τῆς ἐπομένης παρατιθεμένης ἐπὶ τῷ τέλει ζωῆς τῆς προηγουμένης), ὁ κόραξ ἐξαντλεῖ τρεῖς ἐπαλλήλους ἐλάφους, 9 δὲ κόρακες καταγηράσκουν τὸ ἱερὸν πτηνόν. Τέλος ἡ Νύμφη διαρκεῖ ἐπὶ 10 φοινικῆϊους βίους. Ἡ γενικότης τῆς διατυπώσεως καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἄλλως

ἀναγκαιούντων προσδιορισμῶν* καθιστᾶ ἀδύνατον τὴν ὑπόθεσιν μερικῶς ἀλληλοεπικαλυπτομένων, διαδοχικῶν γενῶν. Καὶ ἀφοῦ εἰς ἕκαστον βῆμα ἀκέραιοι ὅλοι βίοι τοῦ προηγουμένου ἀπαρτίζουν χρονικῶς τὴν διάρκειαν πλήρους ζωῆς τοῦ ἐπομένου, ταῦτόν τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῆς κορώνης καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ οὕτω ἀντελαμβάνετο τῶν ἡσιοδείων ἐπῶν ἢ ἀρχαία φιλολογία. Γράφεται ὑπὸ τῶν Σχολίων Β εἰς Ἰλιάδα Δ, 60: «ἐπὶ τῶν ἐξ τούτων ἢ γενεὰ λαμβάνεται... (5^{ον}) ἐπὶ ὠρισμένου χρόνου, ὡς «τῶ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαί» ἢ γὰρ τοιαύτη γενεὰ λ' ἔχει χρόνους (κατακόρως ἔδειξα ὅτι ἄτοπος ἢ ἐρμηνεῖα, ἢ σμίκρυνσις δὲ τῶν τριῶν γενεῶν ἐκεῖ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐπαλληλίας καὶ μερικῆς συμπτώσεως τῶν βίων τῶν ἀλληλοδιαδεχομένων γενεῶν) ...λαμβάνεται (sc. ἢ γενεὰ) δὲ καὶ ἐπὶ χρόνου ζωῆς ἀνθρώπων, ὡς τὸ "ἐννέα γὰρ ζῶει γενεάς"». Ὁμοίως καὶ τὰ Σχόλια Γ εἰς Ἰλιάδα Δ, 101 «γενεὰ σημειοῖ λ' (ἔχει περιληφθῆ ἢ ὑπεράριθμος ἔννοια διαρκείας ὀλοκλήρου βίου) ... (5^{ον}) χρόνον ὠρισμένον, "δύο μὲν γενεαί" (τὸ ὀμηρικόν χωρίον Α, 250), λγ' ἔτη· (6^{ον}) <ἔτη> (vel <βίον> vel <ζωήν> vel similitum quid) ἀνθρώπου, "ἐννέα γὰρ ζῶει γενεάς" ...». Προφανῶς τὸ λγ' ἀναφέρεται εἰς τὸν ὠρισμένον χρόνον τὸν ἀπαρτίζοντα τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κατὰ τὸν Ἡροδότειον κανόνα. Ἡ 6^η ἔννοια τοῦ ὄρου καλύπτει τὸν ὅλον ἀνθρώπειον αἰῶνα καὶ εἶναι ἢ παραδειγματιζομένη ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ Ἡσιοδείου χωρίου. - Ἡ ἀποψις ἦτο κοινῆς παραδοχῆς, φαίνεται, ἀφοῦ ὁ Κλεόμβροτος, παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν γραμματικὸν Δημήτριον ἐρωτᾷ (*op.cit.* 416Α): «καὶ γὰρ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε δήπου τὸν Ἡσίοδον ἀνθρωπίνην ζωὴν τὴν γενεάν λέγειν. ἢ γὰρ οὐχ οὕτως; Συνέφησεν ὁ Δημήτριος». Ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα τῆς φιλολογίας, εἰς τὸν εὐρύτερον χῶρον τῆς λογιότητος, ἢ αὐτὴ ἀντίληψις ἐπεκράτει. Παραφράζων καὶ ἐπαυξάνων τὸ χωρίον ὁ Ausonius γράφει, *Edyllum* XVIII (No. 365 Souchaei = p. 93 Peiper):

* Φέρ' εἰπεῖν, τὰ τρία ἰσαπέχοντα ὄρια τῆς ἀνθρωπείου ζωῆς τηροῦνται καὶ εἰς τὰ ἄλλα ζῶα; Οὐδαμῶς, πάντως, ὑπὸ τοῦ ἀναγεννωμένου Φοίνικος, cf. e.g. Plinius, *Naturalis Historia*, X, 2 (2), §§4-5.

“De Aetatibus Animantium

Hesiodion.

Ter binos deciesque novem super exit in annos
iusta *senescentum* quos implet *vita vivorum*.
hos novies superat vivendo garrula cormix,
et quater egreditur *cornicis saecula* cervus.
alipedem cervum ter vincit corvus et illum
multiplicat novies Phoenix, reparabilis ales.
Quem nos perpetuo decies praevertimus aevo,
Nymphae Hamadryades, quarum longissima vita est. etc. ...”

Προστίθεται ἔδῳ καὶ ἡ υἰοθετουμένη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀριθμητικὴ τιμὴ τοῦ ἀνθρωπείου αἰῶνος – 96 ἔτη. Μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀποπείρας προσδιορισμοῦ του. Ἡ θεώρησις τοῦ ἠσιοδείου χωρίου κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι προφανής. Ὁμοίως καὶ τὸ *Epigramm. Bobiens.*, 62:

“Ex Hesiodo translatum.

Rauca *novem* cormix vivendo *saecula* vincit
quattuor at volucer cormicis tempora cervus.
corvus Apollineus potis est tres vivere cervos,
unicus at phoenix ter ternos denique corvos.
et nos bis quinos numero phoenicas obimus
montivagae nymphae, magni Ioris umida proles”.

Τὰ αὐτὰ γριφοειδῶς μετὰ καὶ τῶν 3 αἰῶνων τοῦ Νέστορος, ὁ αὐτὸς Ausonius, *Griphus Ternarii Numeri*, 11 sqq. (= *Edyllion XI* ἀνωτέρω ἀναφερθέν):

Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos
et totiens trino (=9) cornix vivacior aevo.
quam novies terni (=27) glomerantem saecula tractus
Vincunt aevipedes ter terno (=9) Nestore cervi (27+9=36=4x9).
tris quorum aetates (108) superat *Phoebeius oscen* (= ὁ κόραξ)
quem novies senior *Gangeticus* anteit ales (ὁ Φοῖνιξ ἐξ Ἰνδιῶν

καὶ τοῦ Γάγγη θεωρούμενος, cf. e.g.

Φιλόστρατος, *Βίος Ἀπολλωνίου* III, 49),

ales cinnameo radiatus tempora nido.

Καὶ διὰ τὴν μεταβῶμεν εἰς βαρυτέρας αὐθεντίας, ὁ Plinius, *Naturalis Historia*, VII, 48 (49) §153 γράφει: “Hesiodus, qui primus aliqua de hoc (sc. de *spatio atque longinquitate vitae hominum*) prodidit, fabulose, ut reor, multa hominum aevo praeferens, *cornici novem nostras attribuit aetates, quadruplum eius cervis, id triplicatum corvis, et reliqua fabulosius in phoenice ac Nymphis*”. Καὶ ὁ Ovidius, *Amorum* Lib. II, 6, 35-6:

Vivit et armiferae cornix invisae Minervae;

illa quidem saeculis vix moritura novem.

Εἰς τὸν ἑλληνικὸν χώρον, ὁ Ἄρατος, *Φαινόμενα καὶ Διοσημεῖα*, 1021-2, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐννεάγηρα κορώνην ὡς προσημαίνουσαν χειμῶνα νυκτέριος ἄδουσα:

Καὶ χῆνες κλαγγηδὸν ἐπειγόμεναι βρωμοῖο

χειμῶνος μέγα σῆμα, καὶ ἐννεάγηρα κορώνη

νύκτερον αἰείδουσα, καὶ ὀψὲ βοῶντε κολοιοῖ, etc.

[Ὁ Lobeck, εἰς τὴν ἔκδοσίν του τοῦ Φρυνίχου p. 538, βούλεται διορθῶσθαι εἰς ἐννεάνειρα, τοῦ Bekker ἀσκέπτως ἀποδεχομένου τὴν πρότασιν ἐν τῷ κειμένῳ. Ἀστόχως καὶ ἐλαφρῶς. Ἐννεάγηρα εἶναι ἢ ἐννέα ἀνθρωπίους βίους καταναλώνουσα ἄχρι γήρατος, ἢ ἐννέα συνεπῶς γήρατα ἐκμετροῦσα· σχετικῶς καὶ ὁ Ἡσίοδος ἄδει: «τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκει etc.», ἐκγηράζει τρεῖς ἐλάφους. Προσέτι, ὑποπτεύομαι ὅτι ὁ Ἄρατος ἀνεγίγνωσκε εἰς τὸ Ἡσιόδειον κείμενον τοῦ ἀνδρῶν γηράντων ἢ γηρώντων, ἀντὶ ἡβώντων, κατὰ τὰ μετ' ὀλίγον λεχθησόμενα. Μετρικὴ δυσχέρεια περὶ τὸ ἐννεαγῆρα (-υ-υ) εἶναι ἀνυπόστατος. Τὸ χαρακτηριστικῶς γελοῖον εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ Lobeck παραθέτει συναφὲς σύνθετον θεῖον ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης Ἀμβαλογήρας (Παυσανίας III, 18, 1), i.e. τῆς Ἀναβαλογήρας, τῆς μετὰ τοῦ γήρατος ἀναβαλλούσης καὶ τὰ

φιλοτήσια ἔργα, cf. Πλούταρχος, *Συμποσιακὰ Προβλήματα*, III, 6, 4, 654C-D:
«...ἀλλὰ καὶ προσευχόμεθα δῆπουθεν αὐτῇ λέγοντες ἐν τοῖς τῶν θεῶν ὕμνοις:

ἀνάβαλλ' ἄνω τὸ γῆρας

ὦ καλὰ Ἀφροδίτα».

Ἀλλὰ τοὺς λελωβημένους Λοβεκιώδεις τῶν σχολαρίων ἀπασχολεῖ τὸ ὅτι εἶναι ἐκεῖ ἀμβαλογήρα, ἐνῶ ἐδῶ ἐννεάγηρα. Ἄλλ' ἐκεῖ πρόκειται περὶ κοινοῦ τύπου, ἐνῶ ἐδῶ περὶ ἐπικῆς κατασκευῆς, αἰολικῇ τῇ μεγαλύνσει ὑπερτονίζουσας. Ἡ δὲν γνωρίζει τὴν δυνατότητα καὶ τοῦ (ἀμβαλόγηρος) - ἀμβαλογήρα καὶ τοῦ (ἀμβαλόγηρ) - ἀμβαλόγηρα;]. Τὰ Σχόλια *ad loc.* ἀναφέρουν: «ἐννεάγηρα: ἐννέα γὰρ γενεῶν ἔτη ζῆ ἢ κορώνη. Ἡ τὸ ἐννέα ἀντὶ τοῦ πολλὰ ποιητικῶς ληπτέον. Καὶ ἡ πολύγηρα οὖν κορώνη etc.». Τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα, ἀνομοίως πρὸς τὰς βαρβαρικὰς ἀνοησίας, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἀβίαστον ἐρμηνείαν τοῦ ἠσιοδείου λογισμοῦ, αἱ ζωαὶ τῶν ἀναφερομένων ζώντων ὑπερμέτρως παρατείνονται. Τοῦτο προβάλλει καὶ ὁ Πλουτάρχειος Κλεόμβροτος, *loc. cit.* ἀντιπροτείνων τὴν συρρίκνωσιν τῆς γενεᾶς εἰς ἐνιαυτόν (415D; 415F-416C). Ἄπιστον τέρας τὸ πρᾶγμα, ἀδύνατον εἰ καὶ καλῶς ἀνεπτυγμένον, κατὰ τὰ Πλουτάρχεια ἦθη. Δικαίως ἐξεγείρεται ὁ Δημήτριος (415D-F). Ἡ μικροτέρα τιμὴ διὰ τὴν γενεὰν ἀπαντῶσα εἰς τὰς πηγὰς φαίνεται νὰ εἶναι τὰ 7 ἔτη κατὰ τὰ Ἀρτεμιδώρεια προσάπτοντα ἰατρικὴν προέλευσιν εἰς τὴν δοξασίαν. Ὀνειροκριτικόν II, 70 (p. 157 Rigaltius): «ἔχει ἡ ἀνθρωπίνη γενεὰ κατ' ἐνίους μὲν ἔτη ἑπτὰ. Ὅθεν καὶ λέγουσιν ἰατρικοὶ τῶν δύο γενεῶν μηδένα φλεβοτομεῖν, τὸν τεσσαρεσκαίδεκαετῆ λέγοντες ὡς ἔτι προσδεόμενον αἵματος, καὶ οὐδέπω ἔχοντα περισσὸν αἷμα».

Ἄλλ' εἶπερ μεταδίδεται ἀναλλοίωτος ἡ ἰατρικὴ δοξασία, πρόκειται περὶ ἐιδικῆς τεχνικῆς ἐννοίας συνδεομένης βεβαίως μετὰ τοῦ ἄλλου ἰατρικοῦ δόγματος ὅτι ἡμισυ πατρὸς ὁ ἑπταετής, ὑποδηλοῦντος κατὰ τὰ προδηλωθέντα τὴν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πρώτης ἐβδομάδος θεμελίωσιν καὶ κρύφιον ἀποτελείωσιν τῆς δυνάμεως ἐκείνης, τῆς ὁποίας τὴν ἀκεραίαν ἔκφανσιν καὶ ἐνεργὸν δυναμοποίησιν ἀνυμνοῦμεν ἐν τῇ δεκατετραετηρίδι.

Ἐπιπρέπει οὕτωςι ποία τις συναρμογή τῶν τριῶν κυρίων προσδιορισμῶν διαρκείας γενεᾶς: σημαίνεται ἡ ἡλικία ἐκείνη καθ' ἣν ἡ γονιμοποιὸς ἀρχὴ εἴτε τὸ πρῶτον βυθοδομηθεῖσα καὶ ριζηδὸν στερεωθεῖσα ἄρχεται τῆς διαδικασίας ἐνεργοῦ ὀλοκληρώσεως τῆς (7ετία)· εἴτε, δεύτερον, ὅτε ἕτοιμος οὔσα καὶ ὀργῶσα ἀνθεὶ εἰς ἐπίδειξιν ἀκεραίας τελειώσεως (14ετία)· εἴτε, τέλος, ὅτε ὠριμάσασα καὶ ἀποκαθαρθεῖσα, τοῦ πολλοῦ ταράχου κατασιγάσαντος καὶ τῆς συνόλου ἀκμῆς τοῦ σώματος ἀποτελεσθείσης, ἀνδροῦται εἰς καρποφορίαν εὐγονον, τελέως τελεσφοροῦσα ἐμμελῶς δραστηρία (25 ἢ 28 ἢ 30 ἢ 33 ἢ 35ετῶν). Ἀναλογεῖ ἡ ἀνέλιξις αὕτη πρὸς τὸ μέγα φυσικὸν πρότυπον· τὸ φυτὸν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς φυλλοφορίας του διατρανώνει τὸ ἐνύπαρκτον ἀλλ' ἔτι ἀνέκφαντον δυναμικὸν ζωῆς. Ἀνθοῦν ἐκδηλώνει τὸν ἀπαρτισμὸ τῆς δυνάμεως γονιμοποιήσεως, τὸν ὄργανισμὸν τῶν χυμῶν καὶ ποιότητων εἰς ἔκφροσι ζέσει. Ἐπίπασι ἐπέρχεται ἡ καρποφορία, τοῦ σπέρματος ὠρίμου διὰ νέαν γένεσιν. Ἴδου τὸ ἐνεργὸν ἀρχέτυπον τῶν τριῶν ἐκείνων σταδίων.

Τῆς γενεᾶς λοιπὸν εἰς τοιαύτας προοπτικὰς συναπτομένης πρὸς στάδια, δυνάμεις καὶ ἡλικίας γονῆς καὶ τεκνώσεως ἀμεσώτερον ἢ πρὸς ὀλοσχερεῖς αἰῶνας (τὴν τάσιν αὕτην ἀποφαίνει καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, *Λεξικὸν Ὀμηρικόν*, σημειῶν, ἀδιαφορίστως ὁμως, s.v. γενεή: «ἐπὶ δὲ τῆς ἡλικίης ἀφ' ἧς δύναται τις γεννᾶν» προσκομίζων καὶ τὸ A, 250), συνάγεται ἡ ἀλλοτριότης, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, αὐτῶν τῶν διασυνδέσεων ἀπὸ τῆς Ἡσιοδείου, ὡς καί, πρότερον, ἐκ τῆς Ὀμηρικῆς, ἐννοιολογίας. Ἐν, ἐν τούτοις, στοιχεῖον προεκάλεσε τὴν ἐμπλοκὴν καὶ αὐτῶν τῶν ὀριζόντων. Εἰς τὸν δεύτερον στίχον τοῦ χωρίου ὁ Πλούταρχος παρέχει τὴν γραφὴν «ἀνδρῶν ἡβῶντων» ἀναφέρων καὶ διάφορον γραφὴν («ὡς ἀναγιγνώσκουσι ἔνιοι») «ἀνδρῶν γηρῶντων». Συμβαίνει δὲ ὥστε ὅσαι ἄλλαι πηγαὶ ἀναφέρουν τὴν πρότασιν, σύμπασαι νὰ παραβλέπουν τὸ ἡβῶντων. Οὕτω γηρῶντων δίδουν τὸ Ἐτυμολογικὸν Μέγα καὶ τὸ Ἐτυμ. *Gudianum* s.v. ἀγροτέρας ἐλάφους· ὁ Πρόκλος ἐν τοῖς *Σχολίοις* εἰς *Πολιτείαν* (ii p. 13.26 ed. Kroll)· καὶ ὁ Τσέτζης εἰς *Σχόλια Ἐξηγητικὰ Ἰλιάδος*, p. 149.26 (ed. Hermann). Τέλος, εἶδομεν, ὁ Ausonius ἐπικυροῖ τὴν αὐτὴν γραφὴν:

_____ in annos

iusta senescentum quos implet vita virorum.

Ὁ Φιλόπονος, *Περὶ Κοσμοποιΐας*, vi. 2 (p. 231 Reichardt) ἔχει «φθινόντων» ὅπερ καὶ μάλλον ὑποθετέον εἰς τὰ *Schol. Veron. in Vergilii Eclog.*, vii, 30 ἐὰν ὀρθῶς καταγράφεται τὸ τοῦ χειρογράφου ...όντων. Ἄλλ' ἡ γραφή αὕτη μάλλον λογοτεχνικὴν εὐαισθησίαν καταμαρτυρεῖ, σπεύδουσας εἰς ἀντικατάστασιν δι' ὁμοιοσημαινούσης λέξεως ἐπαναλαμβανομένην ὑπὸ ἄλλων γραμματικὴν μορφήν εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον: *γηρώντων... γηράσκειται*. Τέλος, τὸ *Μέγα Ἐτυμ.* s.v. *γηράς*, προβάλλει γραφήν ἀναπόδωτον *γηράντων ἀνδρῶν*, τῆς μετοχῆς ἐξηγουμένης διὰ τοῦ *γηρῶ* - *γήρημι* - *γηράς*, ἢ ἐκ τοῦ *γηράσας* κατὰ συγκοπὴν (ὡς θέλει καὶ ὁ Ἡσύχιος s.v.). Περὶ τῶν δύο παραγωγῶν v. τὰ εὐθετα τῶν *Σχολίων B ad loc.* Ἡ διαφοροποίησις διετηρήθη καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς παραδόσεως, ὡς τὸ εἰκός: ὁ Πρόκλος καὶ ὁ Τζέτζης προβάλλουν τὴν ἐκ τοῦ *γήρημι* παραγωγήν, ὁ Μοσχόπουλος τὴν κατὰ συγκοπὴν. V. *Σχόλια εἰς Ἡσιόδου, Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, 188. Ἡ ὀνομαστικὴ ὑπάρχει εἰς τὸν Ὅμηρον, *Ιλιάς*, P, 197:

194 _____ ὁ δ' ἄμβροτα τεύχεα δῦνε
 Πηλείδεω Ἀχιλῆος, ἅ οἱ θεοὶ οὐρανίωνες
 πατρὶ φίλω ἔπορον, ὁ δ' ἄρα ᾧ παιδὶ ὄπασσε
 γηράς· ἄλλ' οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα.

Τὰ *Σχόλια B* μνημονεύουν ἀναποδώτως τοῦ «*γηράντεσσι τοκεῦσι*», Ἡσίοδος, *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, 186. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ τὸ *Ἐτ. Μέγα* ὡς ἐξῆς: «*Γηράς*: λέγεται ὅτι ἀπὸ τοῦ *γηράσας* κατὰ συγκοπὴν *γηράς*. οὐκ ἐστὶ δέ, <ἄλλ'> ἐντελής ἢ κλίσις. ἀπὸ τοῦ *γηρῶ* γίνεται *γήρημι* ἢ μετοχὴ *γηράς*, ὡσπερ *ἴστημι*, *ἴστας*. τὸ ἀπαρέμφατον *γηράναι*, ὡς *ἰσάναι* ἢ γενικὴ *γηράντος* ὡς *ἰσάντος*: οἶον *Γηράντων ἀνδρῶν* – καὶ ἡ δοτικὴ, *Γηράντεσσι τοκεῦσιν*, ἀντὶ τοῦ «*τοῖς γηρῶσιν*». ἡ αἰτιατικὴ: *Γηράντας τιμᾶν*. Ἔστι δὲ πρώτης καὶ δευτέρας συζυγίας: τὸ *γηρᾶς*, ὡσπερ τὸ *πιμπλᾶς*: οἶον *πιμπλῶ*, *πιμπλᾶς* καὶ *πιμπλεῖς*. οὕτως οὖν καὶ *γηρῶ*, *γηρᾶς* καὶ *γηρεῖς*. Ἡ μετοχὴ, *Γηρεῖς ἐν οἰκίοισιν* (pro οἰκέουσιν). Ἡ

γενική γηρέντος, ὡσπερ τιθέντος. Ξενοφάνης (pro Ξενοφῶν)· οἶον, Ἄνδρὸς γηρέντος πολλὸν ἀφαιρότεροι (= Fr. 8 ed. Diehl)». Ὁρθῶς ὁ Lentz ἀποδίδει τὸ ὅλον ἀπόσπασμα εἰς τὸν μέγαν Ἡρωδιανόν (vol. II, p. 266, Fr. *278). Τὰ παραδείγματα εἶναι προφανῶς εἰλημμένα ἐκ ποιητικῶν ἔργων. Τῶν τριῶν πρώτων ἡ πηγή δὲν ἀναφέρεται, ἀλλὰ τὸ δεύτερον, ὡς προεσημειώθη, εἶναι Ἡσιόδειον, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 188. Τὸ τρίτον ἴσως προέρχεται ἐκ γνωμολογικῆς τινὸς ποιήσεως, ἀλλ' οὐδ' ἀπάδει πρὸς τὸ Ἡσιόδειον ἦθος. Τὸ πρῶτον, τέλος, πιθανώτατα, ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον, ἀφοῦ μάλιστα ὁ τύπος γηράς, -άντος ἔχει ἡσιοδεῖως καταβεβαιωθῆ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἀνέγνω ὁ Ἡρωδιανὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.

Ἐπιπροσθέτως, καὶ παρὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀπάδουσαν αἰχμὴν τῆς ριζικῆς ἐπαναλήψεως «γηράντων (ἢ γηρώντων) ... γηράσκεται», ἡ νοηματικὴ ἐφαρμογὴ εἶναι βελτίων. Ὅπως ὁ κόραξ γηράσκεται τρεῖς ἐλάφους καὶ ἑννέα κοράκων παρατιθέμεναι ζωαὶ καταγηράσκουν τὸν φοῖνικα, αἱ δὲ νύμφαι ἐξαντλοῦν ἄχρι τελείου γήρατος δέκα φοῖνικας ἀλληλοδιαδόχως, οὕτω καὶ ἡ τετρακόρωνος ἔλαφος νοητέα, τέσσαρας κορωνιαίας ζωὰς καταναλώνουσα πλήρεις (μέχρι καὶ γήρατος) καὶ ἡ ζωὴ τῆς κορώνης ἰσάζουσα πρὸς τὴν ἑννέα ἀνδρῶν ἐν γήρατι, εἰς τὸ τελευταῖον δηλαδὴ στάδιον ἀχθέντων τοῦ βιωτικοῦ τῶν κύκλου. Ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου, ὄντος κατὰ Ἡρωδιανόν τοῦ γηράντων ἐνεστωτικοῦ (ἐκ τοῦ γήρημι, καὶ ὄχι ἀορίστου κατὰ συγκοπήν, ἐκ τοῦ γηρασάντων), ὡς, βεβαίως, καὶ τοῦ γηρώντων καὶ τοῦ ἡβώντων, ὁ δι' αὐτοῦ προσδιορισμὸς τοῦ ἀνδρῶν εὐχερῶς δύναται νὰ ἐκφράζη μόνιμον ἰδιότητα τοῦ ὑποκειμένου (ἀνδρῶν οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων γηράσκουν ἢ ἡβάζουν), μᾶλλον ἢ αὐτὴν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν κατάστασιν (ἀνδρῶν ἐν γήρατι ἢ ἡβῆ, ἐνεργεῖα εὐρισκομένων εἰς τὸ στάδιον τοῦ γήρατος, τῆς ἡβῆς). Καὶ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὑπακουόμενον ὑπὸ τῆς παραφράσεως τοῦ Ausonius:

Ter binos deciesque nozem super exit in annos

iusta senescentum quos implet vita virorum.

hos novies superat vivendo etc.

Αθεμελίωτος ἐμφανίζεται τότε ἡ διάκρισις τοῦ Δημητρίου παρὰ Πλουτάρχῳ, *Περὶ τῶν Ἐκλελοιπ. Χρηστηρίων*, 11, 415D sqq.: «Πῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κλεόμβροτε, γενεὰν ἀνδρὸς εἰρησθαι τὸν ἐνιαυτόν; οὔτε γὰρ "ἡβῶντος" οὔτε "γηρῶντος", ὡς ἀναγιγνώσκουσιν ἔνιοι, χρόνος ἀνθρωπίνου βίου τοσοῦτος ἐστίν. Ἄλλ' οἱ μὲν "ἡβώντων" ἀναγιγνώσκοντες ἔτη τριάκοντα ποιοῦσι τὴν γενεὰν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας, οἱ δὲ "γηρῶντων" πάλιν, οὐχ "ἡβώντων", γράφοντες ὀκτῶ καὶ ἑκατὸν ἔτη νέμουσι τῇ γενεᾷ· τὰ γὰρ πενήκοντα καὶ τέσσαρα μεσοῦσης ὄρον ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι, συγκείμενον ἐκ τε τῆς ἀρχῆς [=1] καὶ τῶν πρώτων δυεῖν ἐπιπέδων [δηλαδὴ τοῦ 2 = 2X1 καὶ τοῦ 3 = 3X1] καὶ δυεῖν τετραγώνων [$2^2 = 4$, $3^2 = 9$] καὶ δυεῖν κύβων [$2^3 = 8$, $3^3 = 27$ · ὥστε συνολικῶς, $1+2+3+4+9+8+27 = 54$], οὓς καὶ Πλάτων (*Τίμαιος*, 34C sqq.) ἀριθμοὺς ἔλαβεν ἐν τῇ ψυχογονίᾳ». Ἄλλ' ἐὰν «βίος ἢ ζωὴ ἀνδρῶν ἡβώντων» δύναται ἔστω, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀναγκαίως κατὰ τὰ προλεχθέντα, νὰ σημαίνει τὴν περίοδον ἀνδρῶν ἐν ἀκμῇ εὐρισκομένων*, καὶ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς χρονικῆς διαρκείας ἀπὸ γεννήσεως μέχρι σωματικῆς ἀκμῆς (28-30 ἔτη ἡλικίας ἐπομένως), πῶς, ἐξομνύω σε Πλούταρχε, ἡ γενεὰ ἀνδρῶν ἡβώντων θὰ ἐδύνατο τὸ αὐτό; Καὶ μή τις ἀντερωτήσῃ παρεισάγων τὴν ὑστέραν τεχνικὴν χρῆσιν τῆς γενεᾶς: διότι αὕτη προῆλθεν πρωτίστως ἐξ ἐμφάσεως εἰς γενεαλογικὰς ἀναζητήσεις, ὅτε ὁ συχνὸς ἀναγκαῖος συνδυασμὸς ἀριθμοῦ βαθμίδων κατὰ γέννησιν προϊόντος γένους πρὸς περιόδους ἐτῶν συνεξηῆρε τὰς τε γενεὰς ὡς φορὰς ἀνθρωπέους γεννῶντων καὶ γεννωμένων ἐν ἀλληλουχίᾳ καὶ τὴν μέσῃ ἀπόστασίν των. Ἀκμασάντων δὲ τῶν λογογραφικῶν γενεαλογήσεων κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα, ἐτυποποιήθη καὶ ἡ Ἡροδότειος 33-ετοῦς διαρκείας γενεὰ συνωδᾶ, ἐρεθισθέντος, ἀναμφιβόλως, τοῦ ὑγιειοῦς, παραδοσιακοῦ καὶ

* ἀνδρῶν ἡβώντων, βεβαίως, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἡβὴν τῆς δεκατετραετίας, ἀλλὰ λαμβάνεται ὑπὸ τὴν γενικωτέραν σημασίαν τῆς ἀκμῆς. v. Ἀπολλώνιος, *Λεξικὸν Ὀμηρικόν*, s.v. ἡβης; Ἡσύχιος, s.vv. ἡβᾶ, ἡβᾶν, ἡβη, ἡβῶντα, ἡβῶοιμι, ἡβῶωσα; *Ἐτυμολογικὸν Μέγα*, s.v. ἡβη. Καὶ κυριώτατα τὰ Ὀμηρικὰ *Ἰλιάς* N, 484; Π, 857; X, 363; N, 484; Ψ, 432; I, 464; H, 157; Λ, 669; Ψ, 629; M, 382; I, 446; *Ὀδύσσεια* E, 68, μετὰ τῶν Σχολίων.

ἀντιδρῶντος πρὸς τοιοῦτοτρόπους εὐρεσιλογικὰς καινοτομίας αἰσθητηρίου τοῦ Ἑλληνοσ. Περὶ οὐπερ Ἀριστοφάνειος ἔνδειξις παρασχεθεῖη μετ' ὀλίγον. Ἀλλὰ πρότερον, καὶ ἐν κατακλειδί, διαβοήσωμεν ὅτι, μετὰ ἡβώντων καὶ γηρώντων (ἢ καὶ γηράντων) ἀδιαφόρως, ἢ ἡσιόδειος ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐννεαπλῆ γενεὰ καλύπτει ἐννέα ὄλους καὶ πλήρεις βίους ἀνθρωπείους. Τοσαύτη τῇ διαρκείᾳ ζωῆς ἢ λακέρυζα κορώνη, οὐδ' ὑποτιμητέον οὐδαμῶς. Τούτου κατακυρωθέντος, προτιμητέον τὸ γηρώντων: ἔναντι τοῦ γηράντων μὲν, ἀφ' ἑνὸς διὰ τὴν ὑποψίαν ἀοριστίας, ἀκατάσβεστον παρὰ τὴν Ἡρωδιανὴν αὐθεντίαν (τί θὰ ἡμπόδιζε, ἀληθῶς, ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος γήρημι, ἀόριστον ἐγήρην;), ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν ηὔξημένην ταυτοφωνίαν «γηράντων ... γηράσκειται»: ἔναντι τοῦ ἡβώντων δέ, διότι προσφορώτερον ἐν προκειμένῳ μόνιμον κατηγόρημα τοῦ ἀνθρώπου ἢ πρόβασίς του μέχρι τῆς τελευταίας ἡλικίας πλήρους βίου, παρὰ ἢ ἐπίτευξις ἀνθούσης ἀνδρότητας. Ὡστε ἐνῶ ὁ Πλούταρχος τὸ Ἡσιόδειον ἀνέγνω διὰ τοῦ ἡβώντων, ὁ Ἡσιόδος ἔγραψε, μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν μνησθέντων αὐτοῦ, γηρώντων.

Καὶ καταλήγω δι' ἀναλύσεως ἀμιμήτου «σφάλματος» τοῦ μεγίστου Κωμικοῦ. Προσπαθοῦντες οἱ Εὐελπίδης καὶ Πεισ(θ)έταιρος νὰ παραπείσουν τοὺς ὄρνιθες περὶ τῆς ἀπίστου περιωπῆς των – δίκην παντὸς δημαγωγοῦ ἐρεθίζοντος κεχηνότα ὄχλον – καταβαυκαλίζουν αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναμνήσεως προϊστορικῆς ἡγεμονίας καὶ θείων ιδιοτήτων εὐχερῶς ὑποκαθιστωσῶν τὰς τῶν ἀληθῶν θεῶν δραστηριότητας. Δύσπιστοι καὶ ἐφεκτικοὶ οἱ ὄρνιθες καὶ ὁ ἐξ ἀνθρώπων πάλαι μεταμορφωθείς εἰς ἔποπα Τρηρεὺς, μέγας ἡγεμὼν τῶν πτηνῶν, διελέγχουν τὸ κῦρος τῆς παιπαλοσοφιστείας τῶν ἀθηναίων γερόντων. Μεταξὺ τῶν τερπνοτάτων διαμειβομένων ἰδοὺ καὶ τι σχετικόν, Ὅρνιθες, 606 sqq.:

ΧΟΡΟΣ.: Πῶς δ' ἐς γῆράς ποτ' ἀφίξονται [sc. οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἡμεῖς παρεμβληθῶμεν μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν θεῶν]; καὶ γὰρ
 τοῦτ' ἔστ' ἐν Ὀλύμπῳ·

ἢ παιδάρι' ὄντ' ἀποθνήσκειν δεῖ;

ΠΕΙΣΕΤΑΙΡΟΣ: μά Δί',

ἀλλὰ τριακόσι' αὐτοῖς

ἔτι προσθήσουσ' ὄρνιθες ἔτη. ΧΟ.: Παρὰ τοῦ; ΠΕΙΣ.: Παρ' ὅτου; παρ'

ἑαυτῶν.

οὐκ οἶσθ' ὅτι πεντ' ἀνδρῶν γενεὰς ζώει λακέρυζα κορώνη;

(Ἡ τοῦ Bentley διόρθωσις, καθιερωθεῖσα καθολικῶς, τοῦ χειρογραφικοῦ ὅτι πέντε γενεὰς ἀνδρῶν εἰς τὸ τοῦ κειμένου, ἀποκαθιστᾶ τὸ μέτρον κατὰ τὸν κανόνα του (ιαμβικὸν τετράμετρον καταληκτικὸν ἀντὶ ἀκαταλήκτου) καὶ ποιητικώτερον ρυθμὸν ἀπεργάζεται. Παραμένει, μ' ὅλον τοῦτο, ἀπερινόητος ἡ αἰτία τῆς διαφθορᾶς, εἰ μὴ δι' ὑποθέσεως οἷα προτείνεται κατωτέρω. Τὴν ἐπίσης Βεντλειανὴν πρότασιν ὀπόσας ἀντὶ τοῦ ὅτι πέντ', υἰοθετηθεῖσαν ὕστερον, οὐδὲ κἂν συζητῶ, βεβαίως). Ἡ Ἡσιόδειος ἀναφορὰ τοῦ τελευταίου στίχου εἶναι, ἀσφαλῶς, ἀλάνθαστος. Δικαίως ὑποπτεύομεν, ὅτι δημῶδη θὰ εἶχον καταντήσει τὰ περὶ τῆς διαβοήτου γεγонуῖας κορώνης. Τοσοῦτον ἀτοπωτέρα ἐμφανίζεται ἡ ὑφαίρεσις τεσσάρων ὄλων γενεῶν ἐκ τοῦ κορωνείου βίου. Καὶ οἱ μὲν σύγχρονοι ὑπομνηματισταὶ τὰ μάλα ἀνοηταίνουν, ὡς εἰκός, ἐπὶ τοῦ θέματος. Ὁ Brunck, οὐχὶ ὁ τυχαῖος ἐξ αὐτῶν (καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ ἀνώνυμοι), e.g. παρατηρεῖ: "*Numerum aetatum mutavit metri necessitate coactus*". Φαίνεται ὅτι ὁ συμπαθής, εἰ καὶ συνήθως ἀτάσθαλος, κριτικὸς πιστεύει τὸν Ἀριστοφάνη ἀνίκανο νὰ συνθέσῃ στίχον μετρικῶς ὀρθὸν ἀνακηρύττοντα τὰς ἐννέα πλήρεις ἀνθρωπείας γενεὰς τῆς κορώνης. Ὅποια ἀτυχία τοῦ ἐννέα καὶ τοῦ πτηνοῦ τούτου! Εἶεν. Κατέρχομαι ἀναιρῶν νέας ἀνοησίας μόνον ἐπὶ καιρίων ἢ ἄλλως χαρακτηριστικῶν περιστάσεων. Ἀντ' αὐτῶν ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς σημειοῖ: «Κακῶς καὶ τοῦτο παρὰ τὸ Ἡσιόδειον παίζει, "Ἐννέα γὰρ ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη"». Παίζει, βεβαίως, ὁ Ἀριστοφάνης ἀναμφηρίστως, οὐδ' ἐδύνατο ἄλλο τι ποιεῖν ἢ πάσχειν ἐνταυθί. Κακῶς ἢ καλῶς, θὰ διαπιστώσωμεν ὅταν ἀνεύρωμεν τὴν κλεῖδα τοῦ παιγνίου του. Τὸ καὶ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν στίχον 575 καὶ εἰς τὸ ἐκεῖ σχόλιον. Ὁ

Πεισέταιρος, ἀπαριθμῶν τοὺς πτερυγοφόρους θεοὺς μνημονεύει καὶ τῆς Ἴριδος, μετὰ Ἐρμῆν, Νίκην, Ἐρωτα:

Ἴριν δὲ γ' Ὀμηρος ἔφασκε ἰκέλην βῆναι τρήρωνι πελείῃ.

ὅπου τὰ Σχόλια: «Ὅτι ψεύδεται παίζων. Οὐ γὰρ ἐπὶ Ἴριδος, ἀλλ' ἐπὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας: "αἰ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι" (Ἰλιάς E, 778)». Ἀλλ' οὐδαμῶς ἀνησυχητέον, ἀφοῦ, ὡς συνεχίζει τὸ σχόλιον: «οἱ δὲ ἐν ἑτέροις ποιήμασιν Ὀμήρου φασὶ τοῦτο φέρεσθαι. Εἰσὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ ὕμνοι». Καὶ ὄντως ἀναγιγνώσκομεν ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ εἰς Ἀπόλλωνα (Δήλιον), 114, περὶ τῆς Ἴριδος αὐτῆς καὶ τῆς Εἰλειθύϊας:

βὰν δὲ ποσὶ τρήρωσι Πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι.

Τὴν ἀδιαμφισβήτητον ὁμηρικότητα τοῦ ὕμνου, τεκμηριοῖ ἀριδῆλως ἐκ μέρους τῆς Κλασσικῆς ἐποχῆς τουλάχιστον διὰ τὸ Δηλιακὸν λεγόμενον μέρος καὶ ὁ Θουκυδίδης, βαρύτατος μάρτυς, III, 104. Καὶ πάγκοινων θὰ ἦτο ἐπιπροσθέτως τὸ ἐγκώμιον κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου διὰ τὰς ἀρρήκτους Δηλιακὰς περιπλοκὰς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπανθοῦντος, πιθανῶς, καὶ τοῦ ἀστείου τῆς φωνητικῆς παρομοιότητος μεταξὺ τοῦ Ἴριν καὶ Ἥρην, τὸ ἀριστοφάνειον παίγνιον ἔγκειται ἐδῶ εἰς τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ὁμηρικοῦ ἴθματα (λέξως ἐκ τοῦ εἶμι μὲν παραγομένης, ὀρμήματα δὲ καὶ προβάματα ἢ καὶ βήματα καί, τέλος, ἰχνήματα σημαίνουσης, cf. Ἡσύχιος s.v., Σχόλια B καὶ T εἰς E, 778 τῆς Ἰλιάδος, Ἐτυμ. Μέγα s.v. ἰσθμοί, Ἀπολλωνίου, Λεξ. Ὀμ., s.v.) καὶ τὴν ἀκόλουθον μετατροπὴν τῆς ὁμοιότητος κατὰ τὸν τρόπον προσπελάσεως μεταξὺ τῶν θεαινῶν τότε καὶ τῶν περιστερῶν, εἰς συνολικὴν ἐξωτερικὴν σύμπτωσιν μορφῆς. Ὅταν ἐμφανίζεται ἡ Ἴρις ἀργότερον εἰς τὸ δράμα φέρει τεράστια πτερά (v. 1203: «ὄνομα δέ σοι τί ἐστι, πλοῖον ἢ κυνῆ» -- πτερωτὰ ἄμφω κατὰ τε τὰς συγχρονηζόμενας κώπας καὶ τὰ ἀναπετάμενα ἰστία καὶ τοὺς πτερυγῶδεις λόφους τῆς πετασοειδοῦς περικεφαλαίας – v. 1229: «φράσον δέ μοι σύ, τῷ πτέρυγε ποῖ ναυστολεῖς»· 1176-7 «τίς τῶν θεῶν; οὐκ ἴσμεν· ὅτι δ' εἶχε πτερά, τοῦτο ἴσμεν» καὶ αἰ πᾶσαι ἀναφοραὶ εἰς Ἴριν πετομένην). - Ἄδην. Οὐδὲν σφάλμα, λοιπόν, εἰς τὸ προηγούμενον χωρίον, οὐδέ, προφανῶς, εἰς τὸ

ἐπόμενον. Παιγνιώδης παράλειψις ἐκεῖ, κομψή παρατροπή ἐδῶ. Διότι ἐννέα γενεαὶ κατὰ τὰς γενεαλογήσεις καὶ τὴν λογογραφικὴν καινοτομίαν τοῦ Ἡροδότου συμποσοῦνται εἰς $9 \times 33 \frac{1}{3} = 300$ ἀκριβῶς ἔτη, ὅσα καὶ τὰ ὑπὸ Ἀριστοφάνους ἀναφερόμενα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν παλαιὸν κανόνα λογιζόμενοι τὴν γενεὰν ἀναφερομένην εἰς ὅλον ἀνθρώπειον βίον (μέσον, πλήρη ἢ μέγιστον κατὰ περίπτωσιν) καὶ ὄχι εἰς διαδοχὴν γενεῶν γεννώντων καὶ γεννωμένων (κατὰ τὰς προορηθείσας ποικιλίας ἐκφαινομένων), ὑποθέσωμεν τὸν Ἀριστοφάνην κατακλείοντα τὴν πανενεργὸν ζωὴν πρὸ τοῦ τυχόντος θανάτου, τοῦ γήρατος προβαίνοντος, εἰς τὴν 60-ετῆ ἡλικίαν (ἀπὸ τῶν 56 ἐτῶν, προεῖπομεν, ἄρχεται τὸ γήρας κατὰ Ἱπποκράτην· εἰς 70-ετίαν ἀπαρτίζεται ὁ τέλειος βίος κατὰ Σόλωνα) καὶ εὐρίσκομεν διὰ 5 γενεᾶς διάρκειαν ἀκριβῶς πάλιν 300 ἐτῶν. Ὡστε παραπλησίως πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν Ἀντιπάρειον ἐπίγραμμα, διακωμῶδει ὁ Ἀριστοφάνης τοὺς νεωτερικοὺς παρεμβατισμοὺς εἰς τὰ πάτρια, μειγνύς τὴν καινὴν καταμέτρησιν μήκους γενεᾶς (κατὰ τὴν τροπὴν τοῦ Ἡσιοδείου ἀριθμοῦ εἰς νέα ἔτη) πρὸς τὸν ἀρχαῖον τρόπον (ἀναστρέφων εἰς ἀριθμὸν γενεῶν ἐκ τῶν ἐκείνως προκυψάντων ἐτῶν), καὶ «διορθῶν» ἀκολούθως τὸν Ἡσιόδον. Συνάδει, ἀσφαλῶς, τοῦτο καὶ πρὸς τὸν ὅλον χαρακτῆρα τῶν Ὀρνίθων, στηλιτευτικὸν τῶν τετριμμένων, κομφοεπιτεχνιδίων σοφιστικῶν καινοτομιῶν περὶ τε τὰ θεῖα καὶ τ' ἀνθρώπινα. Σημαινόντως ἐξελαύνεται τιλλόμενος καὶ δακνόμενος ὀνομαστὶ καὶ ὁ διαβόητος ἀστρονόμος Μέτων (νν. 992-1020), ὁ τὸ ἡμερολόγιον καινώσας Ἀθήνησι, καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τούτῳ διαπομπευόμενος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. –

Θὰ συνῆγε τις ἴσως ἔμμεσον ἐπικύρωσιν τοῦ γηρώντων ἐν τῷ Ἡσιοδαίῳ κειμένῳ ἐκ τῆς ἀριστοφανικῆς 60-ετίας, προσαρμόζων τὴν γενεὰν γηρώντων ἀνδρῶν πρὸς τὴν ἡλικίαν μέσου καὶ προβαίνοντος γήρατος, παρὰ τὰς προεκτεθεισὰς ἀπαγορεύσεις. Ἀλλ' ἐπιμένω καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀριστοφάνους: ἡ γενεὰ γηρώντων ἀνδρῶν δὲν εἶναι ἡ ἡλικία τῶν γερόντων, ἀλλ' ὁ πλήρης βίος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν φύσιν των γηράσκουν καὶ φθίνουν καὶ ἄρα περατώνουν τὴν ζωὴν των. Ἐμφιλοχωρεῖ, βεβαίως, ἐν

προκειμένῳ ἢ ἔννοια τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ἀλλ' ἀμέσως ὡς γενικὸν ἀπλῶς κατηγορημα τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμμέσως δὲ μόνον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς γενεᾶς, ἀφοῦ μόνον οἱ ἡγμένοι μέχρι τοῦ γήρατος καὶ ἐπὶ τὴν τελικὴν κατακλιεῖδα βαίνοντες, συνθεωροῦνται εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ πλήρους ἀνθρωπείου βίου – τῶν πρότερον ἀποθανόντων ἄωρος ἐκτοπισθέντων. Διαβλέπομεν ἐδῶ, παρεμπιπτόντως, τὸν ἀδέξιον παραλογισμὸν τῆς συγχρόνου μεθόδου καθορισμοῦ τοῦ λεγομένου μέσου ὄρου ζωῆς. Ἡ ἀριστοφάνειος 60-ἔτια εἶναι, συνεπῶς, ὡς ἡ Σολώνειος 70-ἔτια, ἐκτίμησις τῆς περιόδου ὀλοκληρώσεως τοῦ ἐνεργοῦ κύκλου τῆς ἀνθρωπείου ζωῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν ἢ ἐπέκτασις τοῦ βίου εἶναι, τρόπον τινα, ἐπιπροστιθεμένη χάρις ἀεργίας. – Σοφιστείας εὐκόλους καὶ δυσπέπτους περὶ τεσσάρων διαθεσίμων γενεῶν, τῆς μιᾶς τηρουμένης δι' αὐτὴν τὴν κορώνην, εἰς ἐπιχορήγησιν 300-ἑτίας (τῆς γενεᾶς δυναμένης τότε 75 ἔτη) ἀπαξιῶ συζητήσεως. – Τὸ ἀνεξήγητον ὅμως τῆς κοινῆς διαφθορᾶς τῶν χειρογράφων κατὰ τὸν 4^{ον} στίχον τοῦ Ἀριστοφανείου ἀποσπάσματος, ἐμβάλλει εἰς σκέψεις. Νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἔγραψεν ὁ Ἀριστοφάνης:

οὐκ οἶσθ' ὅτι γένε' ἐννέα ἀνδρῶν κ.τ.λ.

ἢ:

ὅτι ἐννέα γένε' ἀνδρῶν κ.τ.λ.

ἢ ἴσως:

ὡς ἐννέα γένε' ἀνδρῶν κ.τ.λ.

ὅπου εἰς ὅλα ὑφίσταται μετρικὴ συνίζησις γένε(α' ἀ)νδρῶν.

Ἀπίθανον. Ἐμμενετέον λοιπὸν εἰς τὰ προηγούμενα.